

SAHALININ NIVKH-ALKUPERÄISKANSAN MUSIIKKI

PIA SIIRALA MATKAPÄIVÄKIRJA

© 2007
Pia Siirala

Ensemble XXI 2008
ISBN 978-952-5789-00-3

JOHDANTO

Tämä päiväkirja kertoo matkastani Sahaliniin. Myöhäissyksyllä 2006 palasin saarelle keräämään nivkh-alkuperäiskansan perinteistä musiikkia, jota ensi kertaa olin kuullut Ensemble XXI-kamariorkesterin kapellimestarin, Lygia O'Riordanin, lähettämien nauhoitusten välityksellä. Hän oli matkustanut nivkhien luo pohjoiseen vuonna 2004 kuulemaan heidän lauluaan. Hän oli myös tavannut nivkhien musiikin asiantuntijan, Natalia Mamchevan, jonka kanssa hän oli vierailut legendaarisen perinnelaulajan, Tatiana Ulitan, luona. Tältä vierailulta on peräisin ainutlaatuaista materiaalia sisältävä nauhoitus, josta sävellykseni Nivkh Themes sai ensimmäiset teemansa.

Nivkhien musiikki on toiminut innoittajana sekä henkilökohtaisille että orkesterimme suunnitelmille ”jatkaa matkaa” alkuperäiskansojen luo läpi koko arktisen alueen. Olkoon tämä päiväkirja niistä ensimmäinen todiste.

Tarkoitukseni on kertoa nivkhien elämästä tänä päivänä, kuinka koko heidän kansansa ja heidän kulttuurinsa olemassaolo on uhattuna, miten öljy- ja puuteollisuus, ryöstökalastus, ilmastonmuutos ja muu luontoa kuormittava ihmisen toiminta on halvaannuttanut heidän elinehtojaan.

Alkuperäiskansojen kulttuurien säilyttämistä voisi verrata arkeologisten aarteitten pelastamiseen. Aika on käymässä vähiin. Ehdin itsekkin paikalle aivan viime hetkellä. Tatiana Ulita kuoli helmikuussa 2007, juuri siinä vaiheessa, kun ensimmäiset nuotit oli piirretty paperille sävellyksestäni Ulitan Kävey kamariorkesterille. Muste ei ollut vielä ehtinyt kuivua, kun toukokuussa sain surullisen viestin, että myös toinen aidoista perinnelaulajista, Raisa Nyengun (Baba Efkuk), oli lähtenyt tästä maailmasta.

Vielä lopuksi haluaisin todeta selvennykseksi nivkhien etunimistä, että ne venäläistettiin ja patronyymit otettiin käyttöön Neuvostoliiton aikana (isän nimiä ei käytetä nivkhien kielessä). Jos tekstissä ei ole toisin kerrottu suurin osa mainitsemistani henkilöistä on nivkhejä. Lisäksi olen liittänyt loppuun listan henkilöistä, jotka tapasin, sekä listan nivkhinkielisistä sanoista ja käsitteistä, jotka esiintyvät kertomuksessani.

Pia Siirala

YUZHNO-SAKHALINSK

5.11. – sunnuntai

Saavuvin Moskovasta Yuzhno-Sakhalinskiin 9 tunnin lennon jälkeen ja saman tien iltapäivällä lähdimme ystäväieni kanssa luontoretkelle meren rannalle. Ostimme tien varrelta paikallisten kalastajien myymää lohta.

6.11. – maanantai

Vaikka en ollut saanut tarvittavaa summaa kokoon, olin päättänyt lähteä tälle matkalle. Lovi budjetissani kuitenkin pakotti minut säästämään kaikessa, missä voin: käyttämään halvimpia (ja hitaimpia) mahdollisia kulkuneuvoja, matkustamaan yksin ja asumaan huokeasti.

Asun opiston asuntolassa, jossa on oma suihku, TV ja jääkaappi, jonka termostaatti ei vaikene hetkeksikään. Jotta saisin nukuttua, aion sammuttaa sen yöksi. Kärpäsiä on joka paikassa, vaikka ollaan jo marraskuussa. Huone on siivottu, mutta varmuuden vuoksi pesin kaikki astiat, joita on ruhtinaallisesti: neljä kuppia ja kaksi lautasta, kolme veistä, haarukka ja lusikka! Ensi töikseni aion mennä paikalliseen kauppaan ostamaan maukasta sahalinilaista mustaa leipää sekä paikallisen sim-kortin, Megafon - Kaukoitää!

Koska maanantai oli vapaapäivä, lähdimme uudelle luontoretkelle. Tällä kertaa suuntasimme vuorille Yuzhno-Sakhalinskista etelään, keräämään villejä ruusunmarjoja ja setrimännyn käpyjä. Edellisenä päivänä ostetuista kaloista keitimme nuotiolla uhaa – kalasoppaa. Mutta sitten alkoi sataa räntää...

NATALIA MAMCHEVA

7.11. – tiistai

Natalia Mamcheva (kuvassa ylhäällä vasemmalta: Natalia Mamcheva ja kirjoittaja, alhaalla vasemmalta: Lygia O’Riordan ja Lidia Muvchik) on sahalinilainen musiikkitieteilijä, joka on erikoistunut nivkhien musiikin tutkimiseen. 1980-luvulta lähtien hän on kerännyt materiaalia, josta hän on julkaissut kaksi kirjaa ja useita artikkeleita. Kesällä 2004 Natalia oli mukana ensimmäisellä keräysmatkallani ja tutustutti minut aidon perinteisen laulun taitajiin Noglikin alueella. Lisäksi hän antoi minulle historiallisia äänitteitä jo kuolleitten mestareitten laulusta ja soitosta. Näitten äänitteiden

joukossa oli mm. kansantieteilijä Sternbergin v.1910 äänittämä Odrain-nimisen Amurin nivkhin laulu, jonka voimakas villi luonnonvoima oli sellaista, mitä en koskaan ollut kuullut. Nauhalla oli myös Chir-Unvdilaisen Ekaterina Hitkukin laulama legenda mustasukkaisesta vaimosta (1969), Zoya Agnyunin shamaanin rukous-manauksilaulanta ja Olga Hjavanin shamaanirummutus. Kaikkien heidän musiikkiaan olen käyttänyt materiaalina sävellystyössäni.

Junamatkallamme Noglikiin Natalia kertoi mukaansatempaavasti vanhoista legendoista ja uskomuksista, musiikin maagisesta roolista alkuperäiskansojen kulttuureissa. Hän kuvaili, miten esimerkiksi shamaanin laulun monimuotoisuus on kuin mittari shamaanin transsin tilasta tämän ollessa yhteydessä henkimaailmaan.

Tapasin Natalian aamulla ja hän välitti viimeiset kuulumiset. Noin kuukausi sitten pohjoisessa oli käynyt englantilainen kansantieteilijä, joka ei juuri ollut tavannut nivkhejä, vaan oli tutustunut lähinnä museoihin. Natalia antoi listan ja yhteystiedot ihmisistä, joihin minun kannattaisi olla yhteydessä, ja soitti Chir-Unvdin kylään järjestäen minulle majoituksen museon hoitajan, Lydia Romanovna Otlovan, luona. Sain myös Okhassa asuvan musiikkitieteilijän, Alla Viktorovna Siskovan, yhteystiedot. Valitettavasti hän oli lomalla Vladivostokissa, mutta jutteli ystävällisesti ja vuolaasti puhelimesta antaen koko joukon nimiä ja puhelinnumeroita. On sanomattakin selvää, että tämä puhelu nollasi kertaheitolla tilini MEGAFON Kaukoita -liittymässäni!

MARGARITA

Otin myös yhteyttä Margarita Buldakovaan Noglikissa. Olin tutustunut hänen perheeseensä jo edellisellä matkallani, kun olin asunut heidän luonaan kolhoosissa. Silloin oli kesä ja matkustimme kalaan ja marjaan nivkhien kesämajoille, jotka sijaitsevat valtameren ja merenlahden välisellä kapealla niemellä. Menimme sinne veneellä yli lahden. Tällä tuulisella niemekkeellä kasvoi vain heinää ja varpuja, joissa oli variksenmarjoja. Matalat lautamajat oli rakennettu pitkin lahdenpuoleista rantaa. Sisällä oli vaatimatonta; makuulavitsa ja tulisija. Samalla lavitsalla meitä yöpyi viisi aikuista ja neljä lasta ja ulkona kaksi koiraa.

Heti saavuttuamme lähtivät miehet lahdenselälle kokemaan verkot. Margarita jäi majalle laittamaan ruokaa, ja me, Natalia Mamcheva, lapset, koirat ja minä, lähdimme valtameren rannalle keppejä keräämään. Niiden avulla aioimme opettaa lapsille ikivanhoja karhunpeijais-juhlien rituaalirytmeyttä. Löysimme monia kauniita meren muovaamia oksia. Tuuli ajoi meitä rantaa pitkin, mutta sade pakotti palaamaan takaisin ja loppupäivän vietimme majassa opettamassa rummutusta. Myrsky nousi mereltä, ja jouduimme jäämään niemekkeelle muutamaksi päiväksi. Myös aikuiset liittyivät seuraamme. He muistelivat lapsuuttaan, kuinka heitä oli kohdeltu internaateissa. Oma kieltä ei saanut koulussa puhua, ja näin alkuperäiskansojen venäläistäminen eteni nopeasti ja tehokkaasti.

Venäläiset kutsuivat nivkhejä gilyak-nimellä (venäläinen nimitys, jonka nivkhit väittävät tarkoittavan koiraa; tosin nivkhit usein käyttävät itsekin samaa nimitystä). Nykyisin venäläisten ja nivkhien välisten avioliittojen seurauksena puhdasverisiä nivkhejä on vähän, mutta tänä päivänä he pitävät itseään nivkheinä. Muutos tapahtui Gorbatshovin valtakaudella, kun kansallisten vähemmistöjen asema parani. Nykyisin nivkhejä on jäljellä hieman yli 5000 joista n. 3000 asuu Sahalinissa.

Mutta takaisin matkakertomukseeni... Margarita ei ollut kotona Noglikissa vaan istui junassa menossa kohti Yuzhno-Sahkalinskia, mutta lapset sanoivat: "Tervetuloa. Ovemme ovat auki ja täällä on aina joku kotona. Tulemmeko vastaan?" Vastasin kieltävästi, koska saapumisaikani oli hyvin varhain aamulla. Olin virheellisesti ostanut liput Moskovassa aikaisempaan junaan, koska en taas silloin muistanut, että kaikkialla Venäjällä junalippujen lähtö- ja tuloajat kirjoitetaan Moskovan ajassa. Se on yksi tapa keskittää valtaa maassa, joka kattaa 11 aikavyöhykettä.

Illalla paikallisen kamariorkesterin johtaja Alkexander Zhrazaev pyysi minua kuuntelemaan orkesteriharjoituksia. Musiikki ei ollut kovin mukaansa tempaavaa, ja muusikot painiskelivat vaikean rytmin kanssa. He pyysivät minulta neuvoa, joten näytin heille, miten kannattaisi

harjoitella ja millaisia jousituksia käyttää. Kokeiltuaan he näyttivät helpottuneilta. Niin minäkin, koska sisäinen aikakelloni oli vielä sekaisin ja kaipasin nukkumaan.

JUNAMATKA NOGLIKIIN

8.11. – keskiviikko

Vihdoinkin koitti lähtöpäivä pohjoiseen! Pakkasin tavarat ja kävin vielä Sahalinin hallintorakennuksessa tapaamassa alkuperäiskansojen edustajaa Nadezsda Alexandrovna Laigunia. Kerroin suunnitelmistani, ja hän lupasi soittaa Nekrassovkaan, jotta he siellä pitäisivät minusta huolta. Palatessani hän tulisi olemaan matkoilla, mutta pyysi minua ottamaan yhteyttä hänen

kollegaansa Svetlana Nikolaevna Psiaginaan ja kertomaan kokemuksistani.

Junassa kanssani matkusti venäläisnainen, joka oli menossa Timovskiin. Me aloimme heti keskustella Sahalinin oloista. Hän sanoi, että Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen olot ovat vain huonontuneet. Hänen ikäiseltään ihmiseltä tämä on hyvin tyypillinen lausunto, mikä onkin hyvin ymmärrettävää. Hän syytti öljy-yhtiöitä saastuttamisesta ja maan resurssien ryöstöstä sanoen, että he tulevat jättämään jälkeensä sekasorron. Vastaavaa Moskovassa kuulisi vain ympäristöaktivistin suusta. Hän myös totesi, että joka paikassa harjoitetaan ryöstökalastusta ja metsän hakkuuta mielettömyyteen asti samalla kun suuri osa maaseudulla asuvista on ilman työtä tai ei saa työstään palkkaa. Hän oli vihainen kaikille ja kaikelle.

Myöhemmin seuraamme liittyi nuorehko nainen, ympäristökuraattori, joka oli matkalla tarkistamaan kaasuputken halkomia alueita. Hän ilmoitti melkein hymyillen, että hänen omassa vaunuosastossaan nuori mies oli juuri raiskannut hänet eikä hän siksi ollut halukas menemään sinne takaisin. Olin ensin kauhuissani, mutta sitten jotenkin rupesi tuntumaan, että ehkä hänkin oli kantanut kortensa kekoon. Ainakaan hän ei ollut menettänyt yöuniaa, sillä pian iloinen kuorsausduetto soi junan jyskytyksen säestämänä.

Osastossa oli läkähdyttävän kuuma eikä ilmaa tuntunut olevan ollenkaan. Ajattelin uhmata mahdollisia vaanivia raiskaajia ja siirryin käytävälle tiirailemaan pölyisestä ikkunasta yöllisiä maisemia. Onorassa ja Timovskissa matkakumppanini lähtivät junasta, mutta uni ei vain tullut ja tapoin aikaa lukemalla kansantieteilijä Kreinovichin kiehtovaa kirjaa hänen tutkimusmatkoiltaan Sahaliniin nivkhien luo vuosisadan alkupuolella Neuvostovenäjän alkumetreillä.

Noin 700 kilometrin junamatka kesti 16 tuntia junan edetessä lähes kävelyvauhtia. Sahalinin rautatie on japanilaismiehityksen ajalta ja raideleveys on kapeampi kuin muualla Venäjällä. Siitäkö lienee johtunut, että vaunu heittelehti puolelta toiselle, puolelta toiselle, puolelta toise... Vihdoin noin kello kuuden paikkeilla vaivuin uneen pariaksi tunniksi ja kahdeksan jälkeen saavuimme perille Noglikiin.

NOGLIKI

9.11. – torstai

Maa oli jäässä ja tuuli hyytävä. Matkustin kolhoosiin marsrutkalla, pienellä reittibussilla. Nivkh-kolhoosi Tim-joen rannalla on joukko harmaita ränsistyneitä puutaloja ulkokuuseineen. Alueella ei ole lainkaan viemärointiä. Vesi kannetaan taloihin kaivoista, ja koko alueella on vain yksi banya. Vaikka koiravaljakkoa tuskin kukaan enää käyttää, vanhan tavan mukaan joka talossa pidetään noin 6–10 koiraa.

Perillä eräs tuntematon, ystävällinen nivkhmies auttoi kantamaan reppuni Margaritan ovelle asti. Huomasin, että talossa oli menossa remontti. Oviaukon edessä roikkui huopa oven sijasta, mutta koirien haukunta toimi sekä ovikellona että lukkona. Tytöt olivat kotona. Tuntui siltä kuin olisimme tavanneet viimeksi eilen. Natasha, Margaritan vanhin tytär, oli synnyttänyt pojan ja näytti laihuneelta; muut, Lyuba ja Sasha, näyttivät samalta kuin viimeksi ja pikkutyöt, Diana ja Masha, olivat tietysti kasvaneet.

Minulle tarjottiin lämmintä teetä ja soppaa. Vastusteluistani huolimatta tytöt tyhjensivät perähuoneen vain minun käyttööni. Muissa kahdessa huoneessa nukkui yhdeksän ihmistä. Purin tavarani ja soitin muutamia puheluita. Otin yhteyttä paikallishallinnon nivkh-edustajaan, Elena Vovkukiin. Otin myös yhteyttä nivkhien kielen specialistiin, Galina Deminyanovna Lokiin (G.D.), kysyäkseni neuvoa. Hän on jo vuosia kerännyt ja nauhoittanut nivkhin kieltä ja musiikkia sekä avustanut monia kansantieteilijöitä keräysmatkoilla. Hän kutsui innokkaasti itsensä mukaan matkalleni pohjoiseen.

VIENA – LIDIA MUVCHIK

10.11. – perjantai

Aamulla heräsin aikaisin. Lumi oli peittänyt maan ja aurinko paistoi. Kävelin kolhoosista kirkon ohi hallintorakennukselle, jonka edestä auton oli määrä lähteä Lidia Muvchikin luo. Käväisin vielä kaupassa ostamassa tuliaisia, teetä ja pikkuleipiä Suomesta tuodun suklaan lisäksi. Matkustimme Elena Vovkukin kanssa Lidia Muvchikia tapaamaan pieneen Vienan kylään, joka on vain noin tunnin matkan päässä Noglikista kaakkoon.

Tutustuin Lidiaan Natalia Mamchevan antamien äänitteiden kautta. Hänen laulunsa oli kiinnittänyt huomioni. Tavattuani ensi kertaa Natalia Mamchevan kysyin häneltä, oliko henkilö, joka lauloi "näin" vielä elossa, ja lauloin pätkän hänen melodiaansa. Mamcheva tunnisti sävelen ja kertoi laulajaksi Lidian, ja menimme silloin häntä tapaamaan. Muistan millainen shokki Lidialle oli ensi kertaa kuulla omaa melodiaansa viululla soitettuna. Hänen melodiastaan tuli sävellykseni, Nivkh Themes, perusteema. Sen kantaesityksessä Noglikissa Pacific Rim Music -festivaaleilla Lidia Muvchik oli istunut keskellämme pimennetyssä salissa aloittaen laulamisen. Seisoimme hänen ympärillään puoliympyrässä jatkaen siitä, mihin hän lopetti. Jo heti ensi tapaamisella huomasin, että hän aloitti laulamisen aina vakaasti D-sävelestä. Se helpotti tehtävääni, sillä pystyimme luontevasti jatkamaan hänen lauluaan.

Lidia (vaemmalla) oli selvästi ilahtunut jälleennäkemisestä. Hän oli

hiljattain ollut vaikeassa leikkauksessa, mutta selvinnyt siitä. Hän kertoi, että sairastumisensa jälkeen hänen sisällään oli ruvennut soimaan uusi laulu, parempi kuin mikään edellisistä. Se oli jo valmis, mutta hän ei millään saanut sitä ulos. Toivotin onnea ja kärsivällisyyttä uuden laulun synnylle. Otin viulun esille, ja esitimme yhdessä hänen "vanhansa". Soitin pätkän kalevalaista laulanta, ja hän sanoi sen muistuttavan erästä nivkhien kehtolaulua, jonka hän sitten minulle

lauloi. Kirjoitin sen ylös. Hän lauloi myös jotain vanhaa tarinaa, ja huomasin, että siinä hän käytti minulle aiemmin tuntematonta tematiikkaa. En halunnut häneltä sitä kysyä, jotta en häiritsisi hänen vaistomaista lauluaan. Tosin Lidia on sen verran kokenut esiintyjä, että hän pystyy toistamaan saman melodian uudelleen hahmottaen sanat ja sävelen erikseen. Hyvästellessämme meidät hän antoi kassillisen tuoretta kalaa nimeltä navaga ja kuivattua kalaa. Kotona tytöt ehdottivat sen syömistä raakana ja jäisenä, mutta silloin en vielä ymmärtänyt, millaista herkkua se olisi. He paistoivat kaloja ja lopuista tehtiin soppa.

Iltapäivällä menin museolle tapaamaan Nivkhinka-klubia, jonka jäsenet kokoontuvat viikoittain tapaamaan toisiaan opetellakseen erilaisia perinnetaitoja. Valitettavasti Zoya Chihavrun, tuttu viime vierailulta, oli niin sairas, ettei tullut paikalle niin kuin ei myöskään Vasil Sangi, ainoa elossa oleva mies, joka hallitsi vanhan perinnelaulun. Kumpaakin heistä olin äänittänyt edellisellä matkallani. Natalia Deminyanova, G. D.:n vanhempi sisar, soitti tinriniä, yksikielistä

jousisoitinta, jossa kaikukoppana on kalannahka pingotettuna tuohikehikkoon.

Äkkiä kesken kaiken tyypillinen venäläisrock rupesi soimaan huoneessa. Vanha, pieni ja hentoinen nivkhmummo (vasemmalla) työnsi kätensä taskuun ja kaivoi monen kangasräsyn sisältä esille "Nokian". Siinäpä olisi ollut ainesta mainokseksi!

Kotona tytöt soittivat brevnoa. Huomenna on aikainen lähtö...

AUTOMATKA OKHAAN

11.11. – lauantai

Aikainen herätys kello kuusi aamulla. Ulkona on kylmä. Ei millään tee mieli mennä ulos hyytävään tuuleen, mutta puen tuulihousut farkkujen päälle ja menen ulkokuussiin. Keittiössä palaa kaasuliekki, ja siellä on lämmin. Puuroa, kuppi teetä sekä pala leipää, ja sitten matkaan.

Aamuaurinko jo paistoi. G.D. ei ollut sovitussa paikassa bussipysäkillä mutta arvasin, että hän oli mennyt jo edeltä rautatieasemalle. Asemalla seisojia linja-auto jo valmiina odottamassa kymmeneltä saapuvaa junaa. Ihmisiä alkoi kerääntyä paikalle enemmän kuin mitä autoon mahtui, ja mikä tyypillistä, kukaan ei tiennyt, lähteekö marskutkoja vai ei. Etsin jo vessaa epätoivoissani, kun ajattelin, että minulla on edessäni 6–8 tuntia istumista. Lisäksi kännykästäni oli loppumassa virta. Onneksi rautatievirkailijat olivat keksineet itselleen hyvän tulolähteen. He lasivat rahasta epäonnisten matkustajien kännyköitten sammuvia akkuja.

Olin juuri hakemassa omaani latauksesta, kun huomasin, että ulkona alkoi tapahtua. Odotettu minibussi oli vihdoinkin saapunut, ja linja-autossa alkoi liikehdintä, kun kylmässä värjöttelevät matkustajat yrittivät siirtyä minibussiin toiveissa päästä matkaan kahta tuntia aikaisemmin.

Huomasin, että huonosta liikkumisestaan huolimatta G. D. oli onnistunut ensimmäisenä pääsemään bussiin. Hän oli kuitenkin jättänyt sekä reppuni että oman laukkunsa ulos. Äänekkään sanaharkan ja tuuppimisen säästämänä pääsin väkijoukon läpi ja nappasin tavaramme. Kuljettaja tunki ne taakse muiden matkatavaroiden päälle, ja minä sain viimeisen paikan oven vierestä. Kohta jostain ilmestyi toinen bussi, ja loppujen lopuksi kaiken kaaoksen jälkeen näytti siltä, että kaikki olivat päässeet mukaan johonkin kyytiin.

Ajamme Vienan ohi, tie on jäinen. Matkaamme lohduttoman maiseman halki, palanutta metsää peninkulma toisensa jälkeen, sanovat, että Okhaan asti... Mustat rungot ovat vielä pystyssä 20 vuoden metsäpalon jälkeen. Ilman metsäpalon aiheuttamaa jälkeäkin maisemassa on jotain alakuloista, samaa kuin Suomen pohjoisosissa ennen Lapin tuntureita.

Suunnistamme jäisillä teillä kohti Valin kylää, jossa on ensimmäinen pysähdyspaikka. Matkaseuranamme takapenkillä olevat kaksi miestä nousevat ulos autosta tupakalle ja huomaavat, että kannan selässäni viulukotelo, ja he kysyvät, minne olen matkalla. Kerron, että olen menossa tapaamaan nivkhejä ja keräämään heidän musiikkiaan. Kysyessäni lähinnä kohteliaisuudesta heiltä samaa, saan vastaukseksi: "Olemme bandiitteja (rikollisia, pahantekijöitä)." Siihen vastaan, etten usko heitä. He kysyvät, miksi en usko, ja vastaan: "Poto mu, chto banditi ne ezdiat na marsrutkax. (koska bandiitit eivät matkusta yleisillä kulkuneuvoilla)." Mutta he ilmoittavat olevansa "vain vähäpätöisiä bandiitteja". Myöhemmin ollessamme taas matkalla he kysyvät muilta matkustajilta pohjoisen alueen kalastusmahdollisuuksista. Kuulin myöhemmin, että he olivat ns. salametsästäjiä tai oikeastaan "salakalastajia", joka on aivan oma ammattikuntansa Sahalinissa.

Valin kylässä asuu toinen alkuperäiskansa, jota kutsutaan nimellä Ulchi tai Oroki. Heitä on jäljellä vain noin 300, ja he pääasiassa harjoittavat poronhoitoa. Mutta öljy-yhtiöt ovat melkein kokonaan tuhonneet heidän elinkeinonsa vallaten laidunalueet kaasuputken alle. Merellä toimiva öljynporauslautta on myös lähellä. Teitä ja parakkikyliä väliaikaisille työntekijöille on rakennettu pitkin kaasuputken kulkureittiä. Öljyteollisuuden käden jälki näkyy luonnossa. Kaikkea elämistä leimaa jonkinlainen väliaikaisuus ja apaattisuus. Suurin osa nivkheistä on työttöminä. Kalastusta on rajoitettu, vaikka samalla laitonta kalastusta ei ole saatu kuriin. Ryöstökälyksen ja öljyteollisuuden saastuttamisen takia kalakanta on pienentynyt hälyttävällä tavalla.

Etupenkillä istuu vanhahko, pitkä ja laiha mies, joka muistuttaa olemukseltaan armeijan upseeria. Hän sanoo olevansa syntyperäinen okhalainen ja kertoo meille seikkaperäisesti Okhan historiasta. Neftegorskin maanjäristyksessä rakennukset olivat sortuneet kuin korttitalot ja monet olivat muuttaneet muualle asumaan. Hän kertoo myös, kuinka jotkut vähämieliset päättäjät (niin kuin hän heitä kutsuu) ojittivat soita, ja sen seurauksena kaksi järveä kuivui hävittäen täysin koko alueen makean veden lähteen.

Noin 5 tunnin ajomatkan jälkeen saavumme Okhaan. Pois ovat Yuzhno-Sakhalinskin ympäröivät vuoret ja Noglikin metsät. Kaupunki on selvästi suurempi kuin monet Sahalinissa näkemäni. Astumme ulos jäykkänä pitkästä istumisesta ja menemme läheiseen kauppaan odottelemaan G.D.:n nuorinta sisarta, Alexandra Vladmirovna Hurjunia, joka on tullut asioille Okhaan ja jonka kanssa meidän on myöhemmin määrä yhdessä lähtee Nekrassovkaan.

RAISA NYENGUN – BABA EFKUK

Meitä vastaan tulee Hatasha Propka, jonka äiti, Raisa Jakovlevna Nyengun, on tullut talveksi kaupunkiin Rybnoe-nimisestä kylästä. G.D. on innoissaan sillä baba (mummo) Raja on todellinen perinteisen laulun taitaja. Suhtaudun tähän tietoon epäillen, sillä Mamcheva ei maininnut hänestä minulle mitään. Tosin hän ei luonnollisestikaan voinut tietää, että Raisa Nyengun voisi olla Okhassa.

Rybnoe on syrjäinen kylä Okhasta länteen. Sinne ei ole julkista liikennettä. Kesäisin sinne pääsee joko helikopterilla tai autolla, talvisin moottorikelkalla jään yli. Tähän aikaan vuodesta sinne on mahdotonta päästä kelirikon vuoksi. Baba Raja (oikealla) on asunut siellä aina tähän talveen asti. Baba Raja on 77-vuotias, pitkä ja laiha vanhus, joka on sokeutunut jo noin 10 vuotta sitten. Hän näyttää 90-vuotiaalta. Itse hän kutsuu itseään baba Efkukiksi, joka on hänen alkuperäinen nivkhinkielinen nimensä. Hän muistuttaa puhetaavaltaan Tatiana Ulitaa, yli 90-vuotista nivkh-vanhusta, joka asuu Yuzho-Sakhalinissa. Puheesta kuulee heti, että baba Efkukille nivkhin kieli on äidinkieli. Venäjänkielisessä puheessa on tietty korostus.

He nauravat, kun yritän matkia nivkhiä. Olen useaan otteeseen huomannut, että kun kysyn, miten se ja se sanotaan nivkhiiksi, vastaus on epämääräinen. Käy ilmi, että kysymiäni sanoja tai käsitteitä ei ole

olemassa heidän kielellään. Esimerkiksi viikonpäiviä eikä koko viikon käsitettä ole olemassa, ainoastaan kuukausi kuutamosta laskettuna. Onhan se loogista. Mitäpä viikolla on tekemistä luonnon kiertokulun kanssa. Meillehän se on tullut siitä, että Jumala loi maailman kuudessa päivässä ja seitsemäntenä hän lepäsi.

Natasha Propkan (vasemmalla) ruokatarjoilut olivat runsaat ja erittäin maukkaita. Söimme kalaa eri muodoissa. Nivkhit syövät kalaa raakana (stroganino), suolattuna, paistettuna, keitettynä ja hiillostettuna. Savustus on tullut uuden ajan tuotteena. Nykyään monet nivkhit ovat allergisia kalalle. He sanovat, että kalat ovat tulleet sairaksi. Kalan kanssa he syövät tuoreita marjoja; mustikkaa, karpaloa, puolukkaa, lakkaa, krasnikaa ja variksenmarjaa.

Puhuimme luonnollisesti kalasta ja kalastuksesta. Baba Raja tuhahti ärtymällä, että kaikki vedet on liattu kalanjätteillä. Ennen, hän sanoi, kalasta käytettiin hyväksi kaikki nahkaa myöten. Nyt vain nyhdetään irti kaviaari ja kala lihoineen heitetään takaisin veteen tai rannalle mätänemään.

Baba Raja ei halunnut elää kaupungissa vaan halusi palata omaan kotikyläänsä, jossa hän sokeanakin oli selvinnyt monet vuodet. Ilma ei tahtonut riittää kerrostalon sisällä, vaikka nyt marraskuussakin ikkuna oli auki.

Keskustelu baba Rajan kanssa käytiin lähinnä nivkhin kielellä. Minun oli vaikea niin äkkiä pyytää häntä laulamaan ja päätin odottaa paluuseemme asti.

NEKRASSOVKA

Sinä iltana matkustimme Nekrassovkaan. Oli jo pimeä kun saavuimme perille ns. uuteen Nekrassovkaan, joka oli rakennettu matalista kerrostaloista. Täällä Alexandra Hurjunin luona meitä oli vastassa takkuinen metsältä tullut koira, jonka märkä häntä heilui ympäriinsä kuin kastelukannu. Pimeässä eteisessä oli tunkkainen haju. Tavaroita lojui kaikkialla. Asunto oli täynnä ihmisiä. Olohuoneen keskeisimmällä paikalla seisoivat TV, joka suolsi venäläistä viihdeohjelmaa, ja perheenpää, Alexandran mies, istui sen ääressä. Hän oli juuri tullut metsältä eikä tuntunut olevan juttutuulella. Niin kuin kaikkialla muuallakin Venäjällä TV on kuin yksi perheenjäsenistä, aina äänessä riippumatta siitä, katsotaanko sitä vai ei.

Alexandra Hurjun on toimittajana Sahalinin ainoassa nivkhinkielisessä sanomalehdessä, jota julkaistaan Nekrassovkassa. Hän on opiskellut Leningradissa, jossa oli ollut kuuluisan Severnoe Sijanie -kansantanssiryhtyeen jäsen. Toisin kuin useimmat hänen sukupolvestaan hän puhuu (niin minulle kerrotaan) erinomaista nivkhiä. Hän, jos kuka, on modernin, itsetuntoisen nivkhiin esikuva. Mutta ei ole ihme, sillä hänen kasvattiäitinsä, edesmennyt Olga Anatolievna Njavan, oli eräs kuuluisimmista vanhan tradition taitajista, joka lapsuudessaan oli kuullut oikeita shamaaneja ja painanut muistiinsa shamaanirummun lyönnit. Hän oli ollut myös yksi harvoista tinrin-jousisoittimen taitajista ja soittanut taidokkaasti myös vargania.

Alexandra piti katraansa, komennossa. Lastenlastensa ja sukulaisten lisäksi hänellä oli huostassaan kaksi kuolleen ystävän orpopoikaa. Tänä iltana hän kestitti meidät hylkeenlihalla (ihmetellen kovasti, että söin sitä) ja muilla herkuilla. Katselimme televisiosta Tähdet jäällä -showta, mutta mieluummin olisin katsellut tähtiä taivaalla ja kaikista mieluiten olisin mennyt nukkumaan. Onneksi G.D. alkoi valittaa väsymystä ja aloimme tehdä lähtöä yöpymispaikkaamme. Olin vähän huolissani, koska A. Laigun oli järjestänyt minut asumaan toiseen paikkaan, mutten voinut olla isäntävälle epäkohtelias. Pyysin kuitenkin lupaa soittaa Zoya Lyutovalle. "Mitä haluatte?" kuului suorasukainen kysymys puhelimesta. Päätin olla yhtä suorasukainen ja kerroin, että soitan Laigunin kehotuksesta ja että haluaisin tavata. Olin yrittänyt soittaa Noglikista, mutta tuloksetta. En voinut toisten kuullen puhelimesta ruveta selittelemään, miksen tullut hänen luokseen yöksi. Sovimme tapaavamme seuraavana päivänä.

Yövyimme lähellä olevassa kaksikerroksisessa kerrostalossa, jossa Hurjunin edesmennyt ystävä oli asunut. Siellä oli tehty remontti, ja vihdoinkin, ensimmäistä kertaa sitten Yuzhnosta lähdön jälkeen, pääsin suihkuun!

12.11. – sunnuntai

Aamulla kävelimme Alexandra Hurjunin leveätä polkua halki metsän vanhaan Nekrassovkaan. Polun vierillä kasvoi matalaa, pitkäneulaista, mäntymäistä pensaikkoa. Rinne oli jyrkkä ja jäinen. Alexandra Hurjunia rupesi jo kaduttamaan, että oli valinnut pahimman reitin.

Staraja Nekrassovka on Neuvostoajan kolhoosi, rähjäisen näköinen harmaa puutalokylä, joka on rakennettu kumpareiseen maastoon merenlahden rannalle.

Muinaisina aikoina nivkhit asuivat maakuopissa ja Ambareissa. Neuvostoliiton aikana entisille asutusalueille perustettiin keskitettyjä kolhoosikyliä, jotka toimivat kollektiivisina kalastusyhteisöinä. Sellaisia olivat muun muassa Rybnoe, Rybnovsk ja Tengji, muutamia mainitakseni. Kun kolhoosit niistä lopetettiin, kylät tyhjenivät ja ihmiset siirtyivät pois. Pohjoisen kylistä siirryttiin pääasiassa Nekrassovkaan, jota myöhemmin laajennettiin kerrostaloalueella, niin sanotulla uudella Nekrassovkalla – Novaja Nekrassovka.

Olimme menossa tapaamaan Zoya Lyutovaa, joka asuu vanhan Nekrassovkan viimeisessä talossa, aivan lahden pohjukassa. Sitä ennen menimme kauppaan hakemaan tuliaisia. Nivkh ei koskaan mene toisen luo ilman, että hän vie jotain mukanaan. Onneksi Alexandra Hurjun neuvoi minulle mutkattomasti, mitä kannattaa ostaa. Tee, pikkuleivät ja suklaat olivat suosiossa.

Astuimme eteisen kautta sisälle keittiöön, jossa oli kodikasta ja siistiä. Toivoin mielessäni, että olisin päässyt tänne yöksi. Puhelimessa olin saanut varsin toisenlaisen kuvan talon emännästä joka osoittautui hyvin hymyileväiseksi ja vieraanvaraiseksi. Saimme heti kutsun aamiaispöytään jossa oli katettuna paistettua kalaa, siksaa sekoitettuna perunamuusiin ja muuta hyvää.

Zoya Ivanovna Lyutova on eläkkeelle jäänyt kansantanssiyhtyeen koreografi. Hän puki ylleen kauniin kansallispukunsa, jonka valokuvasin. Kiitokseksi soitin viulua, ensin klassista ja sitten otteita sävellyksestäni

nivh-teemoihin. Yllätyin heidän ihastuksestaan. Musiikki muutti ilmapiirin heti välittömämmäksi. Zoya (vasemmalla) otti esille Mamchevan kirjan nivkhien musiikista ja pyysi minua soittamaan muutaman tutun laulun nuottiesimerkeistä. He pyysivät innostuneina seuraavaa ja seuraavaa, välillä he kehottivat soittamaan hiukan hitaammin ja sitten nyökäyttivät hyväksyvästi päätään.

Sitten lähdimme yhdessä kouluun, jossa kansamusiikkiyhtye Pila Ken (alla) jo odotti meitä. He eivät olleet esiintyneet festivaaleillamme Noglikissa. Ainoastaan Alexandra Hurjunin kollega, toimittaja ja kansantaiteilija, Larissa Lukinichna Ivanova oli saapunut silloin laulamaan pohjoisen nivkhien edustajana. Juuri sinä syksynä museo, jossa yhtye oli harjoitellut, paloi poroksi, ja kaikki esiintymispuvut sen mukana.

Koulussa lapset olivat jo valmiina pukeutuneina kansallispukuihin. Ryhmän vetäjä, nuorehko nainen, kuulutti jokaisen numeron mikrofoniiin pienessä luokkahuoneessa. Vetäjä lauloi hiukan, ja sitten lapset juoksivat paikalle lyöden keppejä yhteen yksitoikkoisesti. Poikien hyyt ja naruleikit olivat taidokkaita ja hauskoja katsella.

Aloitin

Soitin

he
voisin

Alexandra Hurjun pyysi minua soittamaan lapsille. Vivaldilla, jota he kuuntelivat keskittyneenä. sitten pätkiä heidän omasta musiikistaan, josta keksivät idean, että toistaa viululla heidän laulamiaan melodioita, jotka he nauhoittaisivat

omaan käyttöönsä. Eräs pikkutyöstä tuli myös mikrofonin eteen laulamaan vahvasti modernisoidun version tutusta nivkhien laulusta. Minua mietitytti, miten nopeasti he olivat unohtaneet omat traditionsa, vaikka elivätkin suhteellisen etäällä valtakulttuurista. Mutta toisaalta

kuinka voisikaan olla muutoin, kun TV ja radio suoltavat niin heille kuin meillekin sitä samaa, mikä muuttaa kuulomaailmamme yhdenmukaiseksi ja meitä yhä enemmän toistemme kaltaiseksi. Yritin teen juonnin aikana kehottaa heitä kuuntelemaan ääninäytteitä Natalia Mamchevan kirjasta, jotta he löytäisivät uusia mielenkiintoisempia rytmejä.

Sillä välin tuuli oli ulkona kiihtynyt. Hyvästelimme Zoyan ja suuntasimme kaupan kautta seuraavaan kyläpaikkaan. Kaupan nimi –

Ulibka (hymy), avoinna 10–18 – oli kirjoitettu punaisin kirjaimin valkoiseen kylttiin. Kauppa seisoo mäen päällä. Joskus sen seinät olivat olleet vihreät. Sisällä oli lämmin tunnelma, mutta tarjolla oli samaa kuin kaikkialla: leipää, pikkuleipiä ja suklaata.

Seuraavaksi kävimme Zoya Vasilevna Laigunin luona. Hän oli kotoisin Schmidtin niemeltä, Sahalinin pohjoisimmasta osasta. Hän näytti vanhoja valokuvia ja kertoili, kuinka siellä asuttiin 1950-luvulla. Talvisin lapset olivat matkustaneet kouluun koiravaljakoilla ja nähneet vanhempansa vain lomilla. Nyt Schmidtin niemelle matkustetaan vain kesäisin kalaan ja marjaan. Vain muutamat asuvat siellä vuoden ympäri.

Meidät kestitettiin kalalla, teellä, marjoilla ja pikkuleivillä. Sohvalla istuessani tuntui, että käsivarttani rupesi kutittamaan, mutta en ajatellut sitä sen enempää, vaan nousin ja soitin heille kiitokseksi viulua. Täällä niin kuin muuallakin soitto otettiin lämpimästi vastaan.

Ulkona tuuli oli jo muuttunut lumipyryksi. Lumessa räppiminen liukkaalla polulla takaisin uuteen Nekrassovkaan mietitytti Alexandra Hurjunia, sillä mitään liikennettä kylien välillä ei ollut. Itse olisin tosin mielelläni vähän ulkoillut kaiken syömisen ja istumisen jälkeen. En ollut

nähty yhtäkään autoa koko aikana, mutta nyt yksi ilmestyi pyryn seasta ja Alexandra Hurjunin tuttu kuski vei meidät pitempää tietä takaisin uuteen kylään. Kiitin kovasti ja menin pariaksi tunniksi kotiin harjoittelemaan ja kirjoittamaan kaiken kokemaani ylös. G.N. oli sillä välin kierrellyt kylästä toiseen ja oli sisarensa luona lepäämässä, joten saatoin hetken olla yksin.

Iltaan mennessä oli jo pyryttänyt sen verran, että jouduin kahlaamaan lumessa kaupalle ja sieltä Alexandra Hurjunin luo. Leivoimme siellä koko perheen voimalla varennikeja (keitinpiiraita jauheliha-sisuksella, tyypillinen venäläinen ruokalaji) ja söimme suolakalaa. Illan mittaan kutitus käsivarressani voimistui ja siihen ilmestyi rivi punaisia paukamia. Kaikki olivat varmoja, että minulla on jokin allerginen reaktio kalaan, ja he antoivat tabletteja, joita minun pitäisi niellä. En kuitenkaan uskonut sitä allergiaksi vaan ajattelin, että eiköhän se vaan ollut kirppu, joka oli haistanut eksoottisen ulkomaalaisen ihontuoksun Zoyan Vasilevnan sohvalle ja päättänyt puraista... En ottanut lääkkeitä, ja mitään muuta allergiareaktiota ei tullut. Muutaman päivän päästä puremat lakkasivat kutittamasta.

On yö. Ulkona myrskyää. Tuuli piiskaa lunta ikkunaan. Kohta sitä on jo toista metriä. Täällä ei toimi kännykkä, paitsi jos ripustan sen ikkunan kahvaan. Silloin saattaa linja löytyä hetkeksi. Yritän lähettää tekstiviestejä Suomeen ja Moskovaan, että olen hengissä. Saan viestin Moskovasta muusikoltamme Dimalta, joka kertoo, että Japaniin rannikkoa koettelee taifuuni, joka on tulossa Sahaliniin ja Kamtšatkaan. Onkohan tämä myrsky sen häntiä?

13.11. – maanantai

Aamulla tuuli oli jo hiljentynyt ja lumimyrsky oli muuttunut vesisateeksi. Katsellessani ulos mietin, ovatko nämä ränsistyneet talot ja mutaiset, kuoppaiset tiet yksinkertaisesti vain tyypillistä Neuvostoliiton jälkeisen Venäjän apaattista maisemaa, joka on sama, näkee sen sitten Karjalassa, arktisella alueella, Kaukoidässä tai Tšetšeniassa.

Kävimme Svetlana Filimonovna Vidainin, eläkkeelle jääneen ala-asteen nivkhin kielen opettajan luona vierailulla. Hän kertoi mielenkiintoisesti lapsuudestaan Tengin kylässä. Nivkhit olivat asuneet siellä sopuisasti. Jos joku sai suuren kalasaaliin, hän jakoi sen automaattisesti kaikkien perhekuntien kesken. Hän kertoi myös nuoruudestaan, kun hän opiskellessaan Leningradissa oli tavannut kuuluisan ja arvostetun kansatieteilijän, Kreinovichin, joka oli tullut vieraisille erään toisen nivkh-opiskelijan luo kuullakseen pohjoisen murretta. Kreinovich ei kuitenkaan halunnut kertoa kuka oli, jotta nuori Svetlana ei ujostelisi. Svetlana oli paha aavistamatta kysynyt ystävältään nivkhiksi: "Kuka tuo vanhus on?" ja hävennyt silmät

päästään, kun Kreinovich huvittuneena paljasti hänelle nivkhiiksi henkilöllisyytensä.

Svetlana Filimonovna aloitti nivkhiin kielen opetuksen 1980-luvulla. Hänen lapsuudessa koulussa ei saanut puhua omaa kieltä, mutta hän kertoi, että joillekin venäläisille opettajilleen lasten onnistui opettaa nivkhiä. Silloin kodeissa vielä puhuttiin omaa kieltä. Kysyin, muistikko hän nähneensä shamaaneja lapsuudessaan, mutta hän vastasi kieltävästi. Tämä vahvisti tietoni siitä, että Neuvostovallan aikana syntyneet lapset eivät enää shamaaneja nähneet, koska shamanismi oli Neuvostoliitossa kielletty.

Oli yllättävää, kuinka niin monet nivkheistä puhuivat ympäristöongelmista. Svetlana Filimonovna sanoi ilmaston lämmenneen huomattavasti ja kelirikkoaikojen pidentyneen. Tähän aikaan vuodesta oli yleensä jo selkeästi talvi. Elintavoista hän mainitsi, että jätteitä ei nivkheiltä jäänyt juuri ollenkaan. Kaikki, mikä otettiin tarpeeseen, käytettiin loppuun. Esimerkiksi, jos hänen isänsä kaatoi puun, hän ”ruokki maata” pyytääkseen siltä anteeksi ja anoakseen, että puu olisi lujarakenteinen veneen tai talon rakennusta varten.

Söimme taas kerran kuin kuninkaat. Raa’an ja suolatun kalan kanssa oli puolukkaperunamuhennosta ja siksa-mannavelliä. Ennen marjat sekoitettiin suoraan raakaan tai keitettyyn kalaan. Säilönnässä sokeria ei käytetty lainkaan. Aterian jälkeen kiitin ja halusin lähteä vielä kävelyllä niin kauan kun ei satanut.

Lumi oli jo suurimmaksi osaksi sulanut, ja ulko-ovemme edessä oli syvä vesilammikko. Jos ulko-ovi olisi ollut auki, olisin voinut ehkä hypätä lammikon yli. Löysin lähistöltä kaksi tiiliskiveä, jotka upotin lammikkoon astinlaudaksi, jotta ylettyisin oven kahvaan. Kotona

harjoittelin hiukan ja lähdin sitten ulos.

Luistelen mudan ja jään sohjossa liukasta kuoppaista väylää alas valokuvaamaan vanhaa Nerkassovkaa. Vastaan tulee nivkhlapsia, jotka tervehtivät minua. Kysyn tietä merelle ja he neuvovat ystävällisesti.

Käyn Ulibka-kaupassa, ja siellä kaksi humalaista venäläistä miestä riitelee keskenään. Sattumaa kaikki, mutta sattumien sarja luo meidän käsityksiämme maasta ja maan tavoista. Mitä lyhempi vierailumme on, sitä herkemmin teemme johtopäätöksemme sattumista.

Alan olla yltä päältä märkä, ja sohjossa on vaikea liikkua. Yhtäkkiä huomaan hauskan yksityiskohdan. Eräällä vaatimattoman näköisellä pihalla kaiken harmauden keskellä kiiltelee puhdas, uusi, sininen Toyota; aivan kuin se olisi tuotu sinne koristamaan maisemaa!

Tultuani takaisin kuivattelin vaatteeni ennen kuin menin Alexandra Hurjunin luo. Kenkäni olivat läpimärät, mutta onneksi minut tuli pelastamaan Alexandran tyttären ystävä (hän myös asui heidän luonaan lapsensa kanssa), joka toi minulle kunnon pitkät kumisaappaat. Panin kaikki sukkanani päällekkäin, jotta saappaat olisivat pysyneet jalassani.

Illan päätteeksi Aleksandra teki minusta haastattelun nivkhinkieliseen sanomalehteen ja antoi minulle kuunneltavaksi Larissa Lukinishnan äänilevyn. Otin muutamia melodioita ylös, mutta ne olivat jo uuden ajan nivkhien loppuhidastuksineen. Sellaista ei koskaan tapahdu traditionaalisessa laulussa, joka joko jatkuu ja jatkuu, kunnes sanat loppuvat, tai pysähtyvät ennalta aavistamatta. Silloin ennen ei ollut esiintyjä. Tarinoita kerrottiin laulaen, laulu säesti työtä ja lapsen nukuttamista. Joskus ihmiset istuvat iltaa yhdessä ja ajanvietteeksi ryhtyivät kilpalaulantaan.

Larissan levyllä Alexandra Alexandra Hurjunin kertoi jokaisen kappaleen edellä nivkhien vanhoista tavoista. Taustalla kantautui varganin soittoa, luonnon ääniä, brevnnon rummutusta tai shamaanirummun, bubenin, lyöntejä. Yhtäkkiä yllättäen alkoi taustalta kuulua Pahcelbelin Kanon Jean Pierre Paillard -kamariorkesterin soittamana. Huudahdin: "Mitä Pahcelbelin Kanon täällä tekee!" "Pachelchevo (Pachel-mikä)??"

Yöllä vielä mietin kokemuksiani Nekrassovkassa. Tiesin jo etukäteen, etten enää tulisi täällä kuulemaan traditionaalista laulua. Mutta olin halunnut tulla kokemaan tunnelmaa ja näkemään elinolosuhteita paikassa, missä Noglikin ohella suurin osa Sahalinin nivkheistä eli.

TAKAISIN OKHAAN

14.11. – tiistai

Aikainen lähtö takaisin Okhaan. Vähitellen sää muuttui kylmemmäksi ja Okhaan tullessa vesilätäköt olivat jo jäässä. Tien varrella näkyi muutamia neuvostovenäjän aikaisia öljynporaustorneja, joista öljyä vielä pumpattiin. Saavuimme Baba Rajan luo aamuteelle ja jätimme sinne tavaramme. Alexandra Alexandra Hurjun (alla vasemmalla) oli mukanamme ja lähtiessämme sieltä hän sanoi minulle baba Rajan muistuttavan hänen kasvatusäitiään, Nyvania, jonka hän oli hoitanut

kotonaan tämän kuolemaan saakka. Hän antoi minulle tutun neuvon. Jos halusin saada baba Rajan laulamaan, minun kannattaisi ostaa pieni pullo vodkaa.

Kävimme kulttuuriosaston johtajan, Lena Aleksandrovna Koryevan puheilla. Hän otti meidät

lämpimästi vastaan ja innostui ajatuksesta saada orkesterimme vierailulle Okhaan. Hänen kollegansa lähti näyttämään meille kulttuuritalon salia, joka akustiikaltaan selvästi päihitti kaikki salit Yuzhno-Sakhaliskissa. Kävimme myös musiikkikoulussa, jossa tapasimme rehtorin ja muutamia opettajia, muun muassa viulunsoiton opettajan. Tämä yllättyi iloisesti tapaamisestamme, koska oli kuullut orkesteristamme paljon. Jotkut musiikinopettajat olivat vuosia sitten matkustaneet orkesterimme (Ensemble XXI) konserttiin ja seuranneet mestarikurssejamme Yuzno-Sakhalinskissa. Siitä lähtien he olivat toivoneet, että tulisimme konsertoimaan myös heille. Olisin jäänyt juttelemaan vielä pidemmäksikin aikaa, mutta vielä piti käydä monessa paikassa. Piipahdimme museossa teellä tavaten Siskovan kollegoita, mutta tiesin, että matkani tärkein päämäärä tapahtuisi juuri tänään.

Olin tutkinut Mamchevan kirjaa ja löytänyt useita nuottiesimerkkejä baba Rajan laulusta, mutta ne olivat äänitetty vuosina 1981–90 hänen kotikylässään Ribnoessa. Mamcheva ei ilmeisesti osannut arvata, että tapaisin hänet.

AGNYUN VAI BACH

Edesmenneen Zoya Agnyunin poika oli kutsunut meidät vierailulle. Zoya Ivanovna Agnyun, Amurin nivkh, oli ollut eräs tärkeimmistä perinteen taitajista. Hänen shamaaninlaulantansa oli vanginnut huomioni

Mamchevan kirjan ääninäytteissä. Lidia Muvchik uskoi, että Agnyunilla oli ollut shamaanisia voimia, sillä esiintyessään konserteissa shamaanina hän kuulemma oikeasti vaipui jonkinasteiseen transsiin, eikä hän osannut lopettaa, vaan hänet oli haettava pois lavalta.

Aikaisemmin olin kuullut Zoya Agnyunia vain nauhalta, mutta nähtyäni hänet videolla tulin vielä enemmän vakuuttuneeksi siitä, että hänen laulunsa kumpusi jostain syvästä muinaisuudesta. Pitkän shamaani-esityksen aikana hän pysähtyi vain kerran juomaan hänelle tarjottua vettä. Sama tematiikka, jota olin käyttänyt ensimmäisessä sävellyksessäni, toistui muuntuneena eri muotoihin. Nivkheillä on sanonta: "Laulan, mitä ajattelen." He toistavat tätä sanontaa mielellään, mutta harva enää harrastaa sitä käytännössä. Agnyunin laulussa tämä taito on erinomaisen selvää.

Agnyunin poika työskenteli insinöörinä öljyteollisuuden parissa. Vauraus näkyi heti sisään tullessa. Pöytä oli nivkheiläisittäin vieraanvaraisesti koreana, mutta hän edusti jo aivan toista sukupolvea. Hänenlaisiaan nivkhejä saattoi tavata paikallishallinnon tai liike-elämän parissa.

Esitän osan Agnyunin laulua hänen pojalleen viululla. Tämä torjuu sen kuin pyhäinhäväistyksen. Se satuttaa minua syvästi. Miksi teen tätä työtä? Onko se oikein? Tuhoanko alkuperäistä musiikkia, vaikka haluan edesauttaa sen säilymistä ihmisten tietoisuudessa? Äkkiä odottamatta hänen tyrmäävä asenteensa selkeyttää ajatuksiani. Sanon rehellisesti, että suhtautumiseni nivkhiin musiikkiin on täysin subjektiivista. En pyri sovittamaan sitä tai tuottamaan alkuperäistä vaikutelmaa, koska se on mahdottomuus. Tämä ikivanha musiikki, jonka juuret ovat kivikaudessa, saa minussa aikaan reaktion, vastineen, jonka ilmaisen itselleni luonnollisella tavalla jousisoittimien kautta. Käytän nivkhiin motiiveja musiikillisina rakennuspalikoina jotka, niin kuin rakennusaineet aina, vaikuttavat siihen, millaiseksi kokonaisuus muotoutuu. Sen ei tarvitse miellyttää ketään, ei edes nivkhejä. Minun on vain oltava rehellinen itselleni, se riittää.

Soitan vielä lopuksi Andante-osan Bachin a-molli sooloviululonsaattista. Olen yhä Agnyunin shamaanilaulun ja hänen poikansa reaktion vaikutuksen alaisena. Se kuuluu soitostani, aivan kuin vastaisin Zoyalle tuonpuoleiseen. Mies hiljenee, ja näen, että hänen silmänsä ovat kostuneet. Musiikki on puhutellut. "Mikä kappale se oli?" Kerron että musiikki on 300 vuoden takaa, J.S. Bachin sävellys. Nimi on tuttu: "Totta kai tiedän", vastaa hän, "rakastan hänen kuutamonsaattiaan." Yritän ystävällisesti korjata erehdyistä ja kertoa, että kuutamonsaatin on säveltänyt Beethoven, mutta hän ei usko minua. Luovutan. Väliäkö sillä, onko se Bach, Beethoven tai nivkhemestari, Zoya Agnyun. Kun musiikki koskettaa, siinä on ihme."

BABA EFKUK LAULAA

Vihdoin koittaa ilta. Olin jo kysynyt Hatasha Propkalta, onko hänellä mitään sitä vastaan, että tarjoan hänen äidilleen vodkaa. Hän naurahtaa ja lupaa liittyä seuraan. Baba Rajalle samoin kuin baba Tanyalle (Ulita) pitää tarjota kulaus arakia, vodkaa, jotta sävelsuoni aukeaisi. Baba Raja (oikealla) vilkastuu: hänkin on odottanut tätä hetkeä, tosin ehkä eri syistä kuin minä.

Ennen kuin nauha pyörii, hän jo aloittaa laulunsa. Tunnistan heti pohjoisten, ns. Amurin nivkhien tyylin, joka on rytmisesti selkeämpää ja iskevämpää kuin eteläisempien nivkhien laulanta. Siitä erottuu selvästi säkeitä, joita hän muuntelee eri tavoin. G.D. pyytää häneltä jotain tiettyä laulua, mutta Hatasha sanoo hieman ärtyneenä: "Antaa äidin laulaa niin kuin laulaa." Baba Raja vastaa siihen tomerasti, että eikö täällä tarjota lisää. Puhkeamme kaikki nauramaan ja kallistamme yhdessä lasia. Mutta hänpä ei jatkakaan laulua. Olen pettynyt, mutta päätän ottaa käyttöön toisen aseeni. Otan esille viulun ja lupaan soittaa sitä hänelle.

Kuullessaan minun näppäilevän kieliä hän haluaa koskettaa viulua. Kädet liukuvat pitkin viulun mutkikasta reunaa yli kielten. Soitan hänelle kalevalaista kansansävelmää. Hän kuuntelee hiljaa. Sitten matkin viulullani tinrinin ääntä. Se tuntuu tutulta, ja nyt hän jo vastaa minulle pitkällä laululla. Tällä kertaa laulu on monimutkaisempi kuin edelliset, tasajakaisen sijaan 3- ja 5-jakoinen. Pieni terssi ja suuri terssi vuorottelevat. Ääni on matala ja vahva. Nyt häntä ei enää pysäytä mikään. Hän laulaa myös minusta; kuinka olen tullut kaukaa, kaukaa, matkustanut pitkän matkan, jotta kuulisin hänen laulavan, mutta tulen myöhässä, yli 50 vuotta myöhässä. Me kaikki liikutimme ja huoneeseen laskeutuu hiljaisuus. G.D. pyyhkii silmäkulmiaan. Ajattelen mielessäni, että jo pelkästään tämän takia minun kannatti tulla.

Olemme kaikki 50 vuotta myöhässä, olemme 100 vuotta myöhässä. Tämä ainutlaatuinen laulutraditio lepää enää vain 2–3 mestarin varassa. He tietävät itse kuinka arvokas heidän perinteensä on, mutta heitä on kuunneltu liian vähän. Nuorempi polvi ei ole oppinut heiltä sitä, minkä he itse oppivat vanhemmiltaan, koska heidät lähetettiin pois kotoa sisäoppilaitoksiin, ja perinne katkesi.

Baba Efkuk nousee arvokkaasti ylös. Häntä väsyttää jo. Sinä yönä hän nukkuu hyvin ja pitkään. Vielä aamulla herättyämmekin hän nukkuu. Olen huolissani. Oliko eilisilta liikaa vanhukselle? Hatasha nauraa ja

sanoo, ettei aikoihin olen nähnyt äitinsä nukkuvan niin sikeästi ja pitkään. Mutta onneksi ennen lähtöämme baba Raja herää. Hyvästelen hänet ja hän toivottaa minulle terveyttä ja tuvallista matkaa.

PALUU NOGLIKIIN

15.11. – keskiviikko

Hötkyttelimme kohti Noglikia Ensasilla, jota paikalliset kutsuvat myös tankiksi (kuorma-auto, jonka kuljetuslavasta on tehty matkustaja-osasto, kuljettaja istuu erillisessä etuosassa aivan niin kuin kuorma-autossa). Aurinko paistoi suoraan silmiin. Suurikokoinen venäläisnainen istuutui vierelleni hymyillen kultahampain tervehdykseksi. Aurinko heijastui suoraan likaisiin ikkunoihin eikä maisemia voinut katsella, joten vedin verhon eteen. Kuljettaja sääteli omalta puoleltaan arviolta lämmitystä. Meillä matkustajilla ei ollut mitään mahdollisuutta olla häneen yhteydessä, ja näin matkustaja-osastossa vuoroin hytistiin kylmästä, vuoroin hikoiltiin tukahduttavassa kuumuudessa. Yli kuusituntisen matkan aikana yritin nukkua ja taisin onnistua jotenkuten. Kulkuneuvo pysähteli aika usein, mutta vasta Valin kylässä käväisin ulkona. (kuvassa keskellä Galina Deminyanova – G.D.)

Perille tullessani otin selvää juna-aikatauluista Chir-Unvdiin ja sitten ajoin marshrutkalla kotiin, jossa Margarita oli pesemässä pyykkiä. Olin niin väsynyt, etten lähtenyt enää minnekään, vaan menin suoraan nukkumaan.

16.11. – torstai

Kävin vielä G.D.:n luona kiittämässä matkaseurasta ja hyvästelemässä hänet. Hän lupasi lähettää minulle kalaa Yuzhno-Sakhalinskiin sisarensa matkassa. (Minulle on elävänä jäänyt Yuzhno-Sakhalinskissa mieleen pieni, harmaantunut nivkh, joka ilmestyi opiston asuntolaan kädessään muovikassillinen suolakalaa. Vein hänet kanttiinini kahville ja esittelin hänet ylpeänä paikalla olleelle opiston rehtorille.)

Lopun päivää juttelin Margaritan ja kanssa. Häneltä oli veto pois. Viime kerralla tavatessamme hän oli ollut täynnä uusia ideoita ja hakenut niille menestyksekkäästi rahoitusta. Hän oli lähettänyt monia alkoholisteja vieroitushoitoon. Yksi heistä, nuori nainen, asui pysyvästi heidän luonaan, ja Margarita yritti etsiä hänelle töitä. Hän oli myös hakenut ja saanut rahoitusta alkuperäisen nivkh-kylän rekonstruoimiseksi. Kaikki hänen lapsensa ompelivat taidokkaasti perinteisiä käsitöitä. He olivat perustaneet kansantanssiryhtyeen nimeltä Plaiuf, joka oli ollut yksi festivaalimme parhaiten onnistuneista esiintyjistä. He olivat siirtyneet venäläisen viihdemusiikin sijasta käyttämään omia kansallisia rytmejään ja olivat lyhyessä ajassa kehittyneet paljon. Siinä aikamoinen meriittilistä yhdelle naiselle, joka perheensä lisäksi ruokki ja majoitti kodissaan monet avun tarpeessa olevat. Menikö hänellä liian hyvin? Osasiko hän liian paljon? Monet olivat kateellisia, ja se väsytti Margaritaa. Hän halusi muutosta, uutta alkua jossain muualla.

17.11. – perjantai

Aamulla lähdin valokuvaamaan kolhoosialuetta. Lyuba, Margaritan tytär, lähti mukaan oppaaksi.

Huomatessaan, että jatkuvasti otan kuvia vanhoista taloista, lähti hän etsimään vieläkin

huonokuntoisempia hökkeleitä ja kysyi sitten joka kerralla: "Onko tämä tarpeeksi ränsistynyt?" Iltapäivään mennessä oli kehkeytynyt todellinen

lumipyry, ja mennessäni taksilla rautatieasemalle luulin välillä jo, että juutumme kiinni lumeen.

CHIR-UNVD

Istun nyt mukavasti junassa matkalla Ada-Timovaan, josta minut haetaan perille Chir-Unvdiin. Mieleni on ollut alakuloinen Margaritan tähden, miten minä voisin auttaa.

Nyt juna liikautti. Tuntuu taas jännittävältä. Ulkona lumipyry tihenee, ja juna suorastaan matelee eteenpäin. On mielenkiintoista matkustaa istumapaikalla ja katsella keitä muita vaunussa on. Monilla ei ole varaa maksaa makuupaikasta, tai sitten he matkustavat vain pienen matkan niin kuin minä.

Saavuin Ada-Timovaan sakeassa lumisateessa. Ulos astuessani vaunupalvelija varoitti minua vajoamasta lumeen. Upposin kuitenkin hankeen lanteita myöten. Juna pysähtyi vain minuutin ajaksi jatkaen sitten matkaansa. Ainoastaan minä olin jäänyt pois. Manasin moneen kertaan painavaa reppuani. Miksi ihmeessä olin ottanut kaikki ne nuotit mukaani, kamerakin tuntui painavan ainakin kilon. Lumipyryn lävitse näin autonvalojen hämmöttävän jonkun matkan päässä. Kahlasin maastoauton luo ja ajattelin, että kylläpä Chir-Unvdin nivkhit elävät leveästi. Siinä vaiheessa en tiennyt, että vastassani oli paikallinen

”kunnanjohtaja”, joka sattui olemaan Sahalinin alkuperäiskansojen edustajan, A. Laigunin, veli. Nostin vaivoin painavan reppuni auton takapenkille, jonne myös itse kiipesin. Kuljettaja ei tullut ulos autosta.

Mutkikkaalla, kuoppaisella tiellä oli lumen alla vielä monin paikoin vettä. Matkaa oli vain noin 20 km, mutta etenimme hitaasti. Vihdoin näin puhtaanvalkean hangen keskellä uinuvan Chir-Unvdin kylän. Pysähdyimme kahden 2-kerroksisen puutalon eteen. Taaempänä hämmötti lumen peittämiä, harjakattoisia, pieniä mökkejä kylätien varrella.

Alakertaan minua vastaan tuli herttaisesti hymyilevä nivk-h nainen, Lydia Romanovna Otlonova (vaemmalla), museonhoitaja, joka majoitti minut luokseen. Hän asui puutalon toisessa kerroksessa. Ylätasanteella meitä tervehti kaksi

takuista koiraa. Sisällä oli siistiä, kodikasta ja lämmintä. Keittiön hellassa räiskyi tuli, ja sen lämpö ohjautui vesiputkien kautta pattereihin. Näin joka asunnossa oli oma patterilämmitys. Komerosta oli tehty pesuhuone, jossa oli vanhanaikainen vesisäilö, josta vipua ylös painamalla vesi tippui lavuaariin ja siitä sankoon. Ulkona oli puuliiteri ja sen vieressä 2-ovinen ulkokuusi, yhteinen kaikille talon kahdeksalle asunnolle. Sisällä keittiössä ja pesuhuonekomerossa oli likaämpärit, joiden sisältö piti kantaa ulos. Puhdas vesi kannettiin ämpäreissä läheisestä kaivosta.

Tähän aikaa vuodesta Lydia Romanovna lämmitti asuntoaan kaksi kertaa päivässä. Muurattu hella oli halkeillut monesta kohtaa ja näytti osittain lämmittävän harakoita. Hänen asuntonsa oli hiljattain omin käsin remontoitu. Ero oli valtava verrattuna naapuriin, jonne meidät kutsuttiin katsomaan kirjontakäsitöitä. Siellä joka nurkka näytti nuhjuiselta ja lika suorastaan löyhkäsi.

Lydia Romanovna vei minut heti keittiön lämpimään maukkaalle iltapalalle. Olin tavallisten tuliaisten lisäksi ostanut hänelle Noglikista tuoretta leipää, koska olin kuullut, että sitä harvoin sai tässä kylässä. Hän lohkaisi siitä osan itselleen, mutta pani loput huolellisesti sivuun tarjotakseen sitä toisille seuraavana päivänä.

18.11. – lauantai

Aamulla menimme kouluun, jossa museo sijaitsi. Sää oli selkiintynyt, ja taivas oli kirkas. Keskellä kylää seiso i iloisen vihreäksi maalattu puurakennus, joka toimi kunnantalon, kauppana ja kirjastona.

Tiellä tapasimme Galina Dmitrievna Vogzibinan, kirjastonhoitajan (oikealla);

vaatimattomannäköisen hiljaisen naisen, jonka olemus oli kuin entisiltä ajoilta. Vierailimme myöhemmin hänen kirjastossaan, jossa oli muutama hyllyllinen puhki luettuja eepoksia. Pari pientä tyttöä istui nurkassa lukemassa ääneen toisilleen.

KALNIN KUTSU

Antonina Vasilievna Shkaligina (alla) astui sisään museoon halaten minua välittömästi, aivan kuin olisimme tunteneet ennestään toisemme. (Halaukset eivät ole kovin tavallisia nivkhien keskuudessa.) Olimme vuonna 2004 odotelleet häntä festivaalille soittamaan Kalnia, soitinta, joka oli tehty Sahalinin paksusta ukonputkesta. Valitettavasti hän ei silloin tullut. Tällä kertaa olin varta vasten pyytänyt, että Lydia Romanovna järjestäisi tapaamisen Antoninan kanssa.

Hän veti aikanaan paikallista kansantanssi- ja -musiikkiyhtyettä nimeltä "Keh" (lokki). Hänen kanssaan olivat silloin esiintyneet taitava brevno-solisti Ulyana Sergeevna Bagrina ja syvä-ääninen laulaja Anna Stepanovna Khadzigan. Antoninallakin oli kaunis, matala ääni, mutta hän oli hirvittävän ujo laulamaan. Hän sanoi, että karhu oli astunut korvan päälle (sanonta, joka tarkoitti, että hänellä ei ollut musiikkikorvaa). Hän kehui kovasti edesmenneitä "kollegoitaan", joiden kanssa hän oli matkustanut Japaniin ja New

Yorkiin asti. Näin hän sitä kuvaili: "Kun katsoimme ylös meitä huimasi..." Tämä edessäni seisova hieman kumarainen nainen oli nähnyt maailmaa laajasti; ehkä hänen välittömyytensä oli tullut esiintymisien mukana.

Hänen laulannallaan oli selvää sukulaisuutta Lydia Muvchikin ja Tatiana Ulitan lauluun. Kaikkien Chir-Unvdilaisten laulajien tyyliä väritti resitatiivinomaisuus, monimuotoisuus, pehmeä ja jatkuvasti vaihteleva rytmi sekä tremolo-virbraatto fraasien lopuissa. Tämä kaikki todisti musiikin ikivanhasta alkuperästä. Nämä nivkhit olivat eläneet enemmän eristyksissä kuin pohjoisessa asuvat, ja heidän musiikkinsa oli ollut vähemmän altis ulkopuolisille vaikutteille.

Sitten Antonina (vasemmalla) otti esille kalnin laulaen siihen. Ääni voimistui huomattavasti. Hänen tremolonsa vaihtelivat intervalliltaan suuresta sekunnista jopa suuren sekstiin asti. Kun hän soitti kalnia yhdessä Anna Khadzigan kanssa, Antonina lauloi korkeammalta noin oktaavin äänialalta vaihdellen intervaleja hitaammassa tempossa ja Khadzigan matalammalta Shkaliginan laulun "sisällä", noin ylinouseva kvartin äänialalta, vaihdellen intervaleja tiheämmin (koska hänen tarvitsi ottaa henkeä useammin, sillä laulaminen putken läpi oli raskasta). Näin yhteislaulusta muodostui rytmisesti ja melodisesti rikas kudos.

Olin myös Noglikissa kuullut kalninsoitajien yhteislaulantaa. Henkilökohtaiset ja soitajien väliset intervallit sekä rytmit ovat sattumanvaraisia riippuen kunkin henkilön äänialasta ja hengitystekniikasta. Lopputulos on kuitenkin harmoninen muistuttaen joutsenten tai kurkien yhteishuulua. Jotain samankaltaista kiehtovuutta olen myös kuullut ortodoksikirkossa, kun kuoro laulaa yhdessä sävellajissa ja tempossa, ja siihen vastaa pappi aivan toisessa

riippumattomassa tempossa ja sattumanvaraisessa intervallissa kuoron sävellajiin nähden.

CHIR-UNVDIN TARINOITA JA NYKYAIKAA

Eräs toinen nainen, Julia Ivanovna Miglut, liittyi seuraamme. Yhdessä he ryhtyivät kertomaan vanhoista nivkhien tavoista ja siitä, millaista elämä Chir-Unvdissa oli ennen ollut. Toisin kuin muut kolhoosit, missä nivkhit ovat asuneet, Chir-Unvd sijaitsee sisämaassa, Timovskin alueen hedelmällisellä tasangolla. Siellä kasvatettiin aikanaan vihanneksia sekä harrastettiin viljan viljelyä ja karjataloutta. Alueelle oli myös muuttanut monia mordvalaisia, ja seka-avioliitot venäläisten, mordvalaisten ja nivkhien välillä olivat tavallisia. Nyt maatalouden harjoittaminen on lopetettu eikä työtä enää ole. Mutta työttömyys ei ole ainoa asia, joka huolestaa. Rannikolla harjoitetaan ryöstökälystä, kun taas täällä metsää hakataan sellaisia määriä, että kun joki tulvii, vesi huuhtoo mutaantuvan maan mukanaan mereen.

Nivkhien teenjuontihetket voivat kestää koko päivän tarinan seurattessa toistaan. Ennen tarinoitten kerronta saattoi kestää useita päiviä. Sain tietää mielenkiintoisia asioita suvuista. Nivkhit kutsuvat usein muita nivkhejä sisarikseen tai veljikseen. Melkein näin onkin, sillä ennen tyttäret annettiin naimisiin eri sukuun kuin mistä poika otti vaimon. Tällä tavoin varmistettiin veren sekoittuminen. Uskollisuuskäsitykset olivat myös mielenkiintoisia. Nuoremmilla veljillä oli lupa olla fyysisessä kanssakäymisessä vanhimman veljen vaimoon, mutta vanhin veli ei saanut koskea nuorempien veljen vaimoihin, koska he olivat hänelle kuin sisaria. Olikin aika tavallista, että naiset olivat olleet useamman kerran naimisissa, koska he elivät yleensä huomattavasti pitempään kuin miehet.

Venäläistämisestä he puhuivat paljon. Antonina kertoi toistamiseen, kuinka heitä lapsena oli pilkattu sanoen: "Ettekö osaa puhua venäjää!", jos he olivat keskustelleet keskenään omalla kielellään. Kaikkea nivkh-kulttuuriin kuuluvaa pidettiin naurettavana ja jopa häpeällisenä. Toisaalta he halusivat tähdentää, että silloin kun kolhoosi vielä toimi, kaikilla kuitenkin oli toimeentulo.

Törmäsimme samana päivänä myös kirjailijatar Raisaan, tuttuun parin vuoden takaa Noglikista. Hän asui nyt täällä keräämässä aineistoa ja hakemassa inspiraatiota. Hän oli antanut minulle äänitteen Japanissa 1950-luvulla nauhoitetusta nivkh-shamaani Nakamuran ilmaisurikkaasta laulusta, jota olin käyttänyt sävellykseni materiaalina. Nakamura oli joutunut Neuvostoliiton ja Japanin välisen sodan päätyttyä Japaniin ainukansan joukossa. Tämä oli toinen Sahalinin alkuperäisistä, joka oli kokonaisuudessaan evakuoitu (tai pakkosiirretty) Japaniin.

Inspiraatiota Chir-Unvdista kyllä löytää. Koko kylä toimii puulämmityksellä ja vedet haetaan kaivoista. Minkäänlaista viemärointia ei ole. Kylän raitilla on viehättäviä mutta huonokuntoisia hirsimökkejä.

Ilma on puhdasta eikä liikennettä ole. Julkinen liikenne Chir-Unvdin ja Timovskin välillä on melkein kokonaan lopetettu. Autoja ei näy missään, mutta kunnanjohtaja omistaa keskellä kylää useita hirsirakennuksia, jotka toimivat autotalleina hänen lukuisille nelivetoisilleen. Hänellä on myös oma ns. rodovoe haziaistvo – rekisteröity luontaistalousyrittäjä. Tämä tarkoittaa oikeutta harjoittaa elinkeinonaan metsästystä, kalastusta tai yksityistä maanviljelyä. Tällaisia yrityksiä on viime aikoina perustettu aika paljon. Jotkut harjoittavat salakalastusta peitenimellä, jotkut taas virallistavat vanhan elämäntavan. Tosiasiassa kaikki joko virallisesti tai epävirallisesti kalastavat, metsästävät ja marjastavat, sillä se on heidän ainoa tapansa tulla toimeen.

Kävelin päivän päätteeksi kylän vanhemman osan ympäri. Ennen pimeän tuloa oli vielä haettava puita sisälle ja tuotava kaivoista vettä. Lydia Romanovna oli hieman yllättynyt, että tarjouduin auttamaan, mutta vakuutin että tämä kaikki on minulle tuttua Suomesta.

Illaksi meidät oli kutsuttu Lidia Romanovan pojan luo banyaan, jonka hän on itse rakentanut. Hän asui omassa talossaan uudemmalla, 1980-luvulla rakennetulla alueella. Talot eivät tietenkään olleet omistusasuntoja vaan rakennettu aikanaan kolhoosin työntekijöille. Banyassa ei ollut pukuhuonetta, joten jouduin pukeutumaan hikisenä kylmässä eteisessä ja vilustuin.

Pojan vaimo, ystävällinen venäläisnainen, oli leiponut maukkaita piiraita. Hän oli Lydia Romanovan mukaan todellinen viherpeukalo, joka kasvatti puutarhassaan kaikki vihanneksensa ja juureksensa.

Sain sen käsityksen, että toisin kuin venäläiset, nivkhit eivät olleet innokkaita puutarhureita. He lähtevät mieluummin metsään marjaan, metsästämään tai kalaan. Minulle oli jo tuttua, että Venäjän viime vuosikymmenten suurten taloudellisten mullistusten aikana ihmiset eivät olisi tulleet toimeen missään, ei Moskovassa eikä Sahalinissa, jos he eivät olisi istuttaneet ja kasvattaneet dachojensa puutarhoissa omia perunoitaan ja vihanneksiaan, jotka he säilöivät koko talveksi.

Tämän päivän Sahalin on eräs maailman öljyrikkaimmista alueista, jonka öljy- ja kaasutuloista kilpailevat kaikki kansainväliset öljy-yhtiöt. Samalla suuri osa kylien ja taajamien perheistä elää eläkeläistensä, babushkojensa, eläkkeitten varassa. Jotta he tulisivat toimeen, he ovat siirtyneet takaisin luontaistalouteen. Mutta luonnon tila huononee hälyttävää vauhtia. Kalakanta hupenee, eikä edes sallittuja kiintiöitä saada merestä. Ryöstökälystä ei ole saatu kuriin, ja jos metsäpalot eivät ole ehtineet hävittää metsiä, sen tekevät järjettömät hakkuut ja metsän raivaaminen kaasuputken tieltä. Näin marjasadot ja metsästäysmahdollisuudet vähenevät. Nivkhien niin kuin kaikkien alkuperäiskansojen elämä tuhoaan rinnakkain luonnon kanssa.

Illalla kotiin palattuamme Lydia Romanovna kertoi, kuinka hän kesäisin oli mukana retkikunnissa, joissa sahalinilaisten lisäksi oli myös ulkomaalaisia luonnonystäviä. He kulkivat pitkin meren rantaa ja puhdistivat sitä kaikista jätteistä. He eivät ole menettäneet toivoaan.

19.11. – sunnuntai

Eilen otin puhelimitse yhteyttä paikallisen kansantanssiyhtyeen vetäjään, Tatiana Aleksandrovna Shkaliginaan. Hän kysyi varsin koppavasti, mitä häneltä tarvitsin. Tapaamisemme alussa hän oli aika etäinen, mutta sulii sitten vähitellen. Yhtyeen lapset pitivät tanssiesityksen. Hän kertoi, kuinka paljon monimuotoisemmin he käyttivät rytmejä kuin muut kansanmusiikkiyhtyeet. Itse en kuullut mitään eroa. Yhdessä Antoninan kanssa näytimme heille, kuinka breвноa voisi soittaa.

Olen joka paikassa ihmetellyt, kuinka vähän kansanmusiikkiyhtyeitten vetäjät kysyvät neuvoa vanhoilta ihmisiltä niin tanssissa kuin rytmien soittamisessakin. He käyttävät vanhuksia eksoottisena lisänä yksittäisissä laulunumeroissa, mutta eivät käytä hyväksi heidän tietojaan ja taitojaan. Kaikki nuoren polven brevnon soittajat rummuttivat tasapaksusti ja tylsästi. He tanssivat synkronoidusti täysin vastoin aidon karhuntanssin periaatetta, jossa tanssijan sulavien ja hitaitten liikkeitten on tarkoitus matkia karhua. Tanssija liikehtii paikallaan synnyttäen vähitellen kuopan maahan jalojensa alla. Tanssiryhmiä tavatessani olen aina ehdottanut, että he pyytäisivät neuvoa vanhemmilta ihmisiltä, jotka olivat vielä kuulleet perinteistä rummunlyöntiä ja nähneet oikeaa karhuntanssia.

Julia Ivanovna Miglut saapui koululle mukanaan tuohipalasia ja juuria, jotka hän oli liottanut lämpimässä vedessä tehden ne taipuisiksi. Hän näytti minulle, kuinka tuohikori tai tuohirasia tehdään ja kuinka seinämät sidotaan yhteen pehmenneillä juurilla. Kokeilin, miten se minulta sujuu hänen opastuksellaan. Tämän opintotyön hän lahjoitti minulle, mutta vastalahjaksi ostin häneltä useamman valmiin rasian. Näin olimme molemmat tyytyväisiä.

ANTONINA SHKALIGINA

Olin toivonut voivani käydä vieraisilla jossain kodissa nähdäkseni, kuinka täällä eletään, mutta kukaan ei kutsunut minua luokseen. Samanlaiseen ongelmaan en törmännyt Noglikissa, Ohkassa enkä Nekrassovkassa. Ujostelivatko ihmiset sitä, kuinka köyhästi he elivät? Kirjastonhoitaja oli ehkä liian ujo, enkä minä tarpeeksi rohkea – eikä Lydia Romanovna ollut yhtä päättäväinen kuin Alexandra Hurjun Nekrassovkassa.

Rohkaistuin kutsumaan itse itseni kylään Antonina Shkaliginan luo. Antoninan talo (oikealla) on pikkuruinen, iso uuni keittiössä ja ruskeat lattiat tuoreessa maalissa. Talo on yksi kylän vanhimmista. Sen etuosa oli venäläisten tekemä mutta kallellaan seisova takaosa on tuotu vanhasta Chir-Unvdista. Ilmeisesti yksi kulma on jo lahonnut ja sivu painunut. Antoninan

nuorin tytär miehineen asui siellä hänen kanssaan. Minulle tarjottiin riisiä maksan kanssa, teetä ja pikkuleipiä. Olin huono vieras, kun olin tullut tyhjin käsin, mutta heidän vieraanvaraisuutensa ei pettänyt. Vieras ei voinut lähteä syömättä ja juomatta.

Antonina kertoi, kuinka häntä harmitti, että he olivat ymmärtämättömyyttään hajottaneet ambarin, joka heillä oli ollut joen varressa. Entisajan kesäasumuksia, ambareja – puunjuurijalkojen päälle rakennettuja kauniita hirsimajoja – ei enää ollut käytössä juuri missään. Ne olivat hyvin käytännöllisiä, sillä talvisin runsaskaan lumi ei peittänyt niitä alleen. Jos tikkaat vedettiin ylös, villieläinten oli melkein mahdoton päästä kala- ja marjavarkaisille. Amabareissa kuivatettiin kalaa, jukolaa, talven varalle ja säilöttiin marjat, jotka vähitellen joko kuivuivat tai pakastuivat. Se oli perinteistä säilöntää ilman sokeria ja suolaa. Talvisin ambarit toimivat varastoina, joista aika-ajoin käytiin hakemassa ruokaa koiravaljakoilla.

Antonina otti esiin laatikon täynnä kuluneita valokuvia. Niiden kautta hän kertoi elämäntarinansa. Taustalla soi TV, niin kuin joka paikassa. Puolet Chir-Unvdin asukkaista oli Antonina Vasilievnan sukulaisia. Hän on ollut naimisissa kaksi kertaa. Ensimmäinen mies oli ollut mordvalainen, joka jossain kylän keskinäisessä välienselvittelyssä oli tapettu. Toinen mies oli ollut korealaisentyinen. Yhteensä Antoninalla oli kahdeksan lasta ja lukemattomia lapsenlapsia.

Tytär tuntui ensin aika viileältä ja lähti pian pois. Jonkin ajan kuluttua hän palasi miehensä kanssa ja myös vanhempi sisko ja lapsenlapsi tulivat vierailulle. Kaikki mahtuivat jotenkuten pieneen huoneeseen.

Olin jo tekemässä lähtöä, kun Antonina pyysi, että soittaisin heille viululla jotakin. Niin teinkin, ja heti se ”rikkoi jään” hänen lastensa ja

minun väliltä. Juttelimme vielä pitkään ja vilkkaasti elämästä heidän kylässään, työttömyydestä ja heidän kulttuurinsa katoamisesta. Oli vaikea kuvitella, että tämän pienen, köyhän ja kallellaan olevan hirsimökin emäntä oli toiminut kulttuurinsa lähettinä New Yorkissa ja Japanissa asti.

Oli jo pimeä kun palasin takaisin Lydia Romanovnan luo. Kylän koirien haukku säästi kävelyäni tähtien valossa, muuten oli hiljaista.

KONSERTTI KYLÄN LAPSILLE

20.11. – maanantai

Kaikki kylän lapset koulusta ja lastentarhasta oli kutsuttu kouluun "konserttiin", jonka pidin sinä aamuna. Katselin noita innokkaita pieniä kasvoja, nivkhejä, venäläisiä ja mordvalaisia. Yllätykseksi kaikki tiesivät, kuka on Stradivarius, mutta Mozart tai Bach eivät olleet tuntuneet saavuttaneen muista kuuluisuutta. Soitin heille Vivaldin Kesän viimeisen osan kertoen sen olevan nimeltään ukkonen ja salama. Sitten soitin Talven hitaan osan kuvaillen, kuinka vesipisarat tippuvat katolle (pizzicato-säestys). Heti he halusivat kuulla, miten viulu soittaa tuulen, lumisateen tai tulen loimotuksen. Sanoin rehellisesti, että en ole vielä koskaan kokeillut. Yllätyin siitä, kuinka vastaanottavaisia he olivat. Nivkhlapset eivät tienneet juuri mitään musiikistaan ja kuuntelivat tinrinin tai brevnon matkimista yhtä uteliaina kuin muutkin lapset. Kun he ymmärsivät sen olevan heidän musiikkiaan, tyytyväisyys, melkein jonkinlainen ylpeys levisi heidän kasvoilleen.

Konsertin jälkeen söimme samassa tilassa suolakalaa ja perunoita ja joimme teetä ties miten monennen kerran. Galina, kirjastonhoitaja, ojensi minulle yllättäen muovikassillisen suolakalaa, neljä isoa kitaa (lohikalaa), yksi niistä tuliaisiksi Natalia Mamchevalle. Ruuan päälle halusin vielä lähteä kävelyllä ja Antonina lähti seurakseni. Kävimme rannassa, missä runsaan lumen keskellä Tim-joki virtasi vuolaana Noglikin kautta mereen asti. Aurinko paistoi ja pakkasta oli noin -15 astetta. Horisontissa kulki vuorijono. Maisema oli erilainen kuin etelässä, koska vuoret olivat kauempana ja oli vaikea sanoa, olivatko ne matalampia vai korkeampia kuin Yuzho-Sakhalinkin ympärillä. Pohjoisessa taas oli huomattavasti karumpaa. Etelän suunnalla oli kuusimetsää, aivan kuin Suomessa. Marjoja ei kuulemma ollut yhtä runsaasti kuin pohjoisessa ja kalavalikoima on köyhempi, koska olimme sisämaassa.

Sanoin Antoninalle, että koska hän vielä muistaa vanhan elämäntavan ja hallitsee oman kielensä, eikö hän voisi opettaa sitä lapsilleen ja lapsenlapsilleen, sillä kukaan hänen jälkipolvestaan ei enää osaa puhua nivkhiä. Hän oli surullinen, kun kuuli, että olin lähdössä pois jo sinä iltana.

TAKAISIN YUZHNO-SAKHALINSKIIN

Pakkanen kiristyi iltaa kohti. Laigunin veli vei minut taas asemalle, tällä kertaa mukanaan poikansa, joka harjoitteli autolla ajamista. Lunta oli satanut paljon, ja tullessamme perille Ada-Timovaan minun piti kahlata noin 200 metrin matka asemalle, minkä aikana auto oli jo ajanut tiehensä. Asemalaiturilla toinen maasturi oli juuttunut hankeen ja nytkähteli holtittomasti eteen ja taakse päästäkseen irti. Siinä kylmässä juna odotellessa huomasin, että vihdoinkin kännykkä toimi, ensimmäistä kertaa neljään päivään, ja kohmeisin sormin kirjoitin muutaman tekstiviestin. Pian juna saapui pysähtyen taas vain minuutiksi. Ainoastaan yksi ovi avattiin, ja kahlasimme kaikki hangessa sen luo, ja sitä kautta kävelimme junan läpi kukin omiin vaunuihimme. Minun paikkani oli kolmen miehen kanssa samassa osastossa. Sen verran menomatkan raiskausjutut vaikuttivat, että pyysin vaununpalvelijaa vaihtamaan paikkani. Onnekseni sainkin olla koko matkan yksin.

21.11. – tiistai

Tällä kertaa sain nukutuksi aamuun asti ja kun heräsin, juna oli matkalla Sahalinin saaren kapeimmassa kohdassa, missä rata kulkee aivan meren rannassa. Tutut vuoret näkyivät taas. Olo tuntui tyhjältä, vaikka olikin paljon sulateltavaa.

Tultuani Yuzhno-Sakhalinskiin kävin kaupassa, ostin kynsisakset, vessapaperia, ruisleipää, porkkanoita, omenoita ja kiinankaalia. Kävin suihkussa ja heitin kaikki likaiset vaatteeni ammeeseen pesupulveriin likoamaan. Myöhemmin päivällä Natalia Mamcheva tuli käymään. Kerroin hänelle seikkaperäisesti kaikista tapaamisistani. Hän kuunteli mielenkiinnolla ja teki monia tarkentavia kysymyksiä. Suurin yllätys hänelle oli, että olin tavannut Raisa Nyengunin. Hän oli nähnyt baba Rajan viimeksi vuonna 1990 Ribnojessa ja luuli, että tämä oli jo aikaa sitten kuollut.

Kerroin myös Natalialle, että olin tavannut Antonina ja Tatiana Shkalignan Chir-Unvdissa ja jälkimmäinen oli sanonut tulevansa Yuzhnoon ja yöpyvänsä isoäitinsä, Tatiana Ulitan, luona. Vaikka Ulita oli ollut sairaalassa, Tatiana uskoi, että isoäiti ilahtuisi tapaamisesta. Hän lupasi kertoa missä kunnossa tämä oli, ja päätimme yrittää vierailua Ulitan luo seuraavana päivänä.

22.11. – keskiviikko

Vihdoinkin olen harjoitellut rauhassa koko aamun! Iltapäivällä kävimme Mamchevan kanssa Kansantaideyhdistyksen luona vierailulla. Tapasin siellä monia ihmisiä, jotka muistelivat orkesterimme Ensemble XXI:n vierailuja Yuzhoon. He olivat olleet joka konsertissamme ja kyselivät, koska tulemme takaisin. Minua kohdeltiin kuin jotain VIP henkilöä.

VIERAILU TATIANA ULITAN LUONA

Tatiana Ulita on nivkhien legendaarinen "Grand Old Lady". Hän on syntynyt ennen Venäjän vallankumousta ja on pitkälti yli 90-vuotias. Tarkkaa ikäänsä hän ei tiedä, eikä tietäisi kukaan muukaan niinä aikoina syntynyt nivkh. Silloin nivkhit eivät laskeneet vuosia, koska se ei ollut tärkeää. Ihmisten syntymät saatettiin muistaa siitä, millainen kalasaalis sinä vuonna sattui olemaan.

Ulita oli elänyt raskaan elämän. Lapsena hän oli sairastanut vakavasti, mutta shamaani oli parantanut hänet ja sanonut, että hän tulee elämään pitkään, kauemmin kuin kukaan sukupolvestaan. Tämä ennustus on jo käynyt toteen. Ulita oli syntynyt Potovon kalastuskylässä. Hän muisti ainut ja japanilaiset. Hän oli seurannut miestään vankileirille Habarovskin alueelle mannervenäjälle. Hänen muistinsa oli kuin loppumaton aarrearkku legendoja, satuja, tarinoita ja perimätietoa. Hän muisti vanhoja rituaalirytimejä ja niihin liittyviä sanoja. Häneltä sai ensikäden tietoa siitä, millaista todellisissa karhujuhlissa oli ollut, kun karhu tapettiin yhdellä nuoleniskulla sydämeen, ja miten rituaaliansseja todella oli tanssittu. Hän itse oli elävä esimerkki, kuinka perimätieto uudelleen kerrottuna saa aina uusia ulottuvuuksia. Muistan hyvin, kun ensi kertaa hänen luonaan vieraillessani hän kertoi mystistä, pelottavaa tarinaa vuori-ihmisestä – gorni chelovek – naisesta, joka muuttui karhuksi ja synnytti kaksoset karhun kanssa.

Laulamisen suhteen hän oli hyvin kriittinen, Hän moitti omaa ääntään. Ilman leveää tremoloa ääni ei ollut hänen mielestään kaunis.

Ulitaa oli vaikea saada laulamaan. Laulua ei herunut, jos arakia, vodkaa, ei ollut tarjolla. Hänellä oli tapana yskäistä ja selvittää kurkkuaan ja sitten valittaa, kuinka sitä kuivasi. Kulaus arakia auttoi, ja hän saattoi aloittaa, mutta hetken päästä kurkkua kuvasi taas. Ryyppyjen myötä laulu muuttui voimakkaammaksi ja hän lauloi pitempään yhtäjaksoisesti. Viimein hän lopetti sanoen: "Mitä te oikein ajattelette, kuin juotatte vanhan naisen aivan juovuksiin ja sitten oletatte, että hän pystyisi laulamaan!"

Hänen sävelensä oli rytmisesti erittäin monimuotoista, mutta pulssi oli aina selvästi havaittavissa. Kertoessaan tarinaa laulaen hän sanasta riippuen toisti yhtä säveltä niin monta kertaa kuin kyseinen sana vaati. Hänelle saattoi heittää tarinan idean, ja hän teki siitä saman tien laulun. Kerran kuunnellessani häntä nauhalta Chir-Unvdissa nivkhien läsnä ollessa, he rupesivat kaikki nauramaan. Vaikka hän lauloi iloisen soljuvasti kuin keväinen puro, en uskonut sen aiheuttaneen moista reaktiota. He kertoivat, että hän oli laulanut suunnilleen seuraavin sanoin: "Tässä minä laulelen ja puhun täyttä soopaa, mutta väliäkö sillä, eiväthän ne (äänittäjät) kuitenkaan ymmärrä mitään."

Tatiana Ulita oli sokeutunut jo vuosikymmeniä sitten, mutta se ei ollut lannistanut hänen elämäniloista asennettaan. Hän tosin haikaili aina takaisin rakkaaseen kotikyläänsä, Chir-Unvdiin.

Ulitalla oli toinenkin teema, jota kutsuin "valitusteemaksi", joka koostui kolmesta toisistaan puolisävelaskeleen päässä olevasta sävelestä. Tätä teemaa hän usein käytti lämmittelynä ja ponnahtuslautana varsinaiselle melodialle, joka alkoi suurta sekuntia tai pientä terssiä ylempänä. Valitusteemansa hän lauloi aina ilman sanoja, aivan kuin olisi hyräillen miettinyt, mistä laulaa seuraavaksi.

Ulitassa oli todellista taiteilijaa niin kuin Zoya Agnyunissakin, mutta hän (niin kuin ei myöskään Raisa Nuengun) ei koskaan ollut laulanut missään kansanmusiikkiyhtyeessä. Hänen laulunsa ei ollut hioutunut laulunumeroksi, joita esitettiin lavalla, ja siksi se oli säilyttänyt alkuperäisyytensä.

Saavuvin Natalia Mamcheva kanssa Tatiana Ulitan luo. "Baba Tanya" (kuten häntä kutsuttiin) makasi pienenä ja laihtuneena sängyn pohjalla. Käsivarret menivät kuin luita pitkin eikä hän edes nostanut katsettaan. Tajusimme heti, että täällä kertaa arakista ei voinut olla puhuttakaan. Tervehdimme häntä, ja hän sanoi muistavansa meidät, mutta en uskonut sitä. Sanoin, että soitan hänelle kiitokseksi yhden hänen lauluistaan, ja otin viulun esille. Matkin tinrinin soittoa. Baba Tanya kohottautui hiukan sängyssä ja sanoi: "Tinrin, se oli tinrin." Hän sanoi sen nivkkin kielellä, mutta tytär käänsi hänen puheensa meille venäjäksi. Pyysin Natalia Mamchevaa kuljettamaan hänen kättään (Baba

Tanya oli sokea) viulun kannella ja vasemman käteni päällä, kun soitin tremoloa, jotta hän tuntisi ja ymmärtäisi, miten se tapahtuu. Oikealla tinrinillä tremolo tuotetaan värisyttämällä kieltä soittimen kieltä vasten. Baba Tanya nyökkäsi hyväksyvästi, ja soitettuani pätjän karhuntsirsirytmejä hän rupesi lukemaan sanoja mielessään kuin loitsua (juuri Ulita oli aiemmin selittänyt, että rytmejä rummuttaessa soittaja aina toisti mielessään hiljaa rituaalisia sanoja, sillä rytmin kuviot perustuivat noihin sanoihin).

Baba Tanya hapuili löytääkseen käteni, johon sitten tarttui sanoen sekä venäjäksi että nivkiksi: "Maladiets – hyvä tyttö!" Tuntui kuin musiikki olisi puhaltanut häneen elämää. Hän kohottautui hiukan enemmän, heittäytyi puhumaan nopeasti nivkiksi, lausui rytmejä säästään niitä käsillään sulavin karhuntsin liikkein. Hän väitti vakaasti, että olen hänen sukulaisensa joen toiselta puolelta. Kun sanoin, että tulen kaukaa mantereelta meren takaa, hän vastasi, että aivan, aivan ja viittasi kädellään oikealle, aivan kuin olisi selvästi nähnyt silmiensä edessä toisen rannan. Hän ei todellakaan ollut vanhuudenhöppänä vaan osa toista todellisuutta. Yhtäkkiä hän nousi sängyssä istumaan ja rupesi laulamaan. Me kaikki pidätelimme henkeä. Hän oli saanut voimansa takaisin. Ääni oli heikko, mutta häntä ei tarvinnut suostutella. Täällä kertaa musiikki oli juovuttanut hänet. Onneksi hänen tyttärensä oli paikalla kääntäen hänen nopeaa puhettaan meille venäjäksi. Ilman tytärtä emme olisi ymmärtäneet puoliakaan.

Soitin hänelle myös klassista, muun muassa Sarabande-osan J. S. Bachin Partitasta d-molli. Baba Tanya kuunteli valppaana, ja kun en soittanut, hän piteli kiinni käsistäni toistaen: "Hyvä tyttö, hyvä tyttö. Äitisi ja minä olemme sisaruksia." Olisi mielenkiintoista ollut tietää, keneksi hän minua luuli.

Oli sydäntä särkevää lähteä hänen luotaan. Tytär kertoi, että joskus aamuisin hänellä oli tapana huitoa käsiään ilmassa. Kun tytär oli kysynyt mitä hän tekee, hän oli sanonut, että hän ajaa henkiä pois. Hän sanoi näkevänsä heidät ja itse käyneensä ylämaailmassa. "Hyvät henget tulevat mereltä, missä raikas ilma puhaltaa. Pahat henget taas nousevat syvältä metsän lammista, missä vesi seisoo." Kaikki se oli hänelle yhtä todellista kuin se, että me olimme tulleet hänen luokseen.

Lähtiessämme hän valittelee, ettei hänellä ei ole kopeekkaakaan rahaa. Tämän tapaamisen kunniaksi olisi pitänyt ottaa nostaa malja!

Tähän vierailuun päättyi retkeni nivkhien luo.

EPILOGI

Sävellykseni sooloviululle, Ulitan Kävely olen omistanut Tatiana Ulitalle. Pääteemana on Ulitan laulumotiivi, kävelyteema (Musorgskin Näyttelykuvien ajatusmallin mukaan). Sävellys on kuin Ulitan elämä,

jonka aikana hän vierailee muitten nivkhien elämässä. Suluissa on mainittu henkilöt joiden teemoja olen käyttänyt.

- Ulita on lapsena sairas ja Shamaani (Nyavan, Bagrina) parantaa hänet.
- Mustasukkainen Vaimo (Hitkuk, Nyavan, Bagrina, Ulita)
- Ulita käy alamaailman neljässä kerroksessa, jota kuvaa 4-ääninen fuuga (Ulitan valitusteema, Shkaligina, Khadzigan, Bagrina, Ulita)
- Maan alla hän tapaa vanhan, jo aikaa sitten kuolleen nivkhin (Odrain, Nyavan, Ulita), joka kertoo hänelle sankaritarinan
- Ulita nousee ylämaailmaan lintujen, tuulen ja merenhenkien luo (Nyengun, Nyavan, Ulita)

Henkilöhakemisto

Lista traditionaalisen musiikin taitajista, joita tapasin ja joiden motiiveja olen käyttänyt sävellyksissäni: (vuosiluku viittaa sen vuoden sävellykseen, missä materiaalia on käytetty)

Muvchik Lidia s.1944 – Chir-Unvd (Мувчик Лидия – Чир-Унвд) – laulu (2004) 4 8 9 21 28

Nyengun Raisa Jakovlevna, baba Efuk s.1929 – Kef (Нёнгун Раиса Яковлевна, баба Эфук – ст. Кеф) – laulu (2007) 2 11-13 22 23 35 37

Ulita Tatiana, baba Tanya s.1916 – Potova (Улита Татьяна – ст. Потово) – laulu, rytmit (2004, 2007) 2 12 22 23 28 35-38

Shkaligina Antonina Vasilievna s.1935 – Chir-Unvd (Шкалигина Антонина Васильевна – с.Ч ир-Унвд) – Kalnin soitto (2007), rytmit, laulu 27-29 31-34

Chihavrun Zoya – Chir-Unvd (Чихаирун Зоя – Чир-Унвд) – laulu (2004) 9

Sangi Vasili – Chayvo (Саньги Васили – Чаево) – laulu (2004) 9

Lista jo kuolleista traditionaalisen musiikin taitajista, joiden äänitteistä osaa käytin materiaalina sävellystyössäni

Agnyun Zoya Ivanovna s.1918 Novie Langri (Агнюн Зоя Ивановна – ст. Новие Лангры) – shamaanin laulu ja shamaanirummun soitto (2004), vargan 4 21 22 36

Bagrina Ulyana Sergeevna s.1926 – Tlava (Багрина Ульяна Сергеевна ст. Тлава) – rytmit (2004, 2007) 28 39

Chalchina Nina Filippovna s.1939 – Chir-Unvd (Чальчина Нина Филипповна – Чир-Унвд) – laulu

Hitkuk Ekaterina s.1904 – Lunjvo (Хыткук Екатерина – ст. Луньво) – laulu (2007), tinrin 4 39

Khadzigan Anna Stepanovna s.1931 (Хаджиган Анна – Чир-Унвд) – kalni (2007) laulu, rytmit 28 39

Lishkit Ekaterina s.1912 – Vyskvo (Лишкит Екатерина – ст. Вискво) – tinrin (2004)

Nakamura nivkh-shamaani Japanista – laulu (2004) 29

Njavan Olga Anatolievna s.1915 – Tengii (Няван Ольга Анатольевна – ст. Теньги) – shamaanin laulu ja shamaanirummun soitto (2004, 2007), vargan (2007), tinrin 4 13 20 39
Odrain – Amurin alue (Одрайн) – (2004, 2007) 4 39

Nivkhejä, joita tapasin ja haastattelin

Buldakova Margarita – perinne­käsi­työt, Plaiuf-kansantanssiyhtyeen vetäjä, Nogliki 5 24 25

Buldakova Hatasha, Sasha, Lyuba – Margaritan lapset, Plaiuf-yhtyeen jäseniä 7 25

Hurjun Alexanrda – ainoan nivkhinkielisen sanomalehden toimittaja, Nekrassovka 13-16 17 19 20 31

Ivanova Larissa Lukinishna – ainoan nivkhinkielisen sanomalehden toimittaja, kansanlaulaja, Nekrassovka 15 19

Laigun Hadezsda Alexanrovna – alkuperäiskansojen edustaja Sahalinin, Yuzhno-Sakhalinsk 6 14 26 34

Laigun Zoya Vasilievna – kansanperinteen kertoja Schmidtin niemimaalta, Nekrassovka 17

Lok Galina Deminyanova (G.D.) – kieliasiantuntija, kääntäjä, kansanperinteen kerääjä, matka-avustajani, Nogliki 7 9-11 13 17 22-24

Lytova Zoya Ivanovna – entinen Pila Ken-kansantanssiyhtyeen vetäjä, Nekrassovka 14-16

Miglut Julia Ivanovna – perinne­käsi­työt, kansanperinteen kertoja, Chir-Unvd 29 32

Otlonova Lydia Romanovna – museonhoitaja, kansanperinteen kerääjä, Chir-Unvd 4 26-28 30-33

Propka Natalia – Raisa Nyengunin tytär, Okha 12 22

Psiagina Svetlana Nikolaevna – alkuperäiskansojen edustaja, kulttuuri, Yuzhno-Sakhalinsk 6

Shkaligina Tatiana Aleksandrovna – Keh-kansantanssiyhtyeen vetäjä, Tatiana Ulitan tyttären tytär, Chir-Unvd

Vidain Svetlana Filimonovna – 18 19

Vogzibina Galina Dmitrievna – kirjastonhoitaja, Chir-Unvd 27 34

Vovkuk Elena – alkuperäiskansojen edustaja, Nogliki 7

Vorbon Natalia Deminyanovna – G.D. Lokin sisar, Nogliki 9

Etnologeja ja Etnomusikologeja

Kreinovich Erukhim Abramovich (1906–1985) (Крейнович Ерухим Абрамович) Venäläinen kansantieteilijä, joka 1920-luvun lopussa asui muutaman vuoden Sahalinissa, nivkhien parissa tutkien heidän kulttuuriaan. 7 18

Mamcheva Natalia (Мамчева Наталья Александровна) Venäläinen etnomusikologi, joka on kerännyt ja tutkinut Sahalinin alkuperäiskansojen musiikkia yli 25 vuotta 3 4 8 15 16 21 34 35 37
Sheikin Juri (Шейкин, Юрий Ильич) Venäläinen etnomusikologi, joka on tutkinut Venäjän alkuperäiskansojen musiikkia
Siskova Alla Viktorovna – etnomusikologi, Okha 4 21
Sternberg Lev Jakovlevich (1861–1927) (Штернберг Лев Яковлевич) Venäläinen kansantieteilijä joka oli poliittisena vankina lähetetty Sahaliniin. Siellä ollessaan hän tutki nivkhin kieltä ja suullista perimätietoa. Vuonna 1910 hän nauhoitti Amurin nivkhin, Odrainin, laulua. Se oli ensimmäinen äänite nivkhien musiikista. 4

Muita yhdyshenkilöitä

Koryeva Lena Aleksandrovna, kulttuuriosaston johtaja, Okha 20
Zhrazaev Alkexander, Yuzhno-Sakhalinskin kamariorkesterin johtaja 6

Kansantanssiryhmiä

Keh, Chir-Unvd 15
Pila Ken, Nekrassovka
Plaiuf, Ari La Mif, Lar, Nogliki 24
Severnoe Sijanie, Pietari 13

Lähdekirjallisuutta

Kodály Zoltán: *A Magyar Népzene – Unkarilainen kansanmusiikki* (Budapest 1981)

Kreinovich Erukhim: *Нивху – Nivkh* (Nauka – Venäjän Tiedeakatemian julkaisu, Moskova 1973)

Mamcheva Natalia: *Нивхская музыка как образец раннефолклорной монодии – Nivkhien musiikki, näyte monodiasta varhaisesta kansanmusiikissa* (Sahalin 1996)

Обрядовые музыкальные инструменты аборигенов Сахалина – Sahalinin alkuperäiskansojen rituaalisuittimia (Sahalin 2003)

Aspects of the Music of the Nivkhs (artikkeli Sahalin 2004)

Sheikin Juri: *Музыкальная культура народов Северной Азии – Pohjois-Aasian kansojen musiikkikulttuuri* (Jakutia 1996)

Nivkh-sanastoa:

Ambar – entisajan kesäasumus, puunjuurista tehtyjen jalkojen päälle rakennettu hirsimaja, jonne mentiin tikkaita pitkin. Se ei talvisin jäänyt lumen alle. Ambarissa säilöttiin kala ja marjat turvassa eläimiltä, ja josta talvella käytiin hakemassa ruokaa koiravaljakoilla.

Arak – vodka

Jukola – kuivattu kalafilee

Kalni – ukonputkesta tehty soitin, johon laulettiin kutsuhuudahduksia

Kanga, Zakanga, Kongon, Koka Chir (ven. *vargan* - Варган) – raudasta, vaskesta, puusta tai ruohosta tehty instrumentti. Se on yleinen kaikilla pohjoisen kansoilla, ja sitä soitetaan juutalaisen harpun tapaan.

K'as (ven. Buben – Бубен) Shamaanirumpu, jossa nahasta pingotettua kaikukoppaa lyötiin turkiksella päällystetyillä luisella tai puisella kapulalla

Tiht – seremoniallinen tanssi, joka matkii karhun liikkeitä.

Tinrin – yksikielinen jousisoitin, jossa kaikukoppana toimii kalan nahka pingotettuna tuohikehikkoon. Taitava soittaja pystyy luomaan moniäänisen kudoksen, käyttämällä hyväksi kielensä värähdyksiä soittimen kieltä vasten syntyä yläsävelsarja.

Tyatya Chxach (ven. Brevno – Бревно) – tukki, jonka toiseen päähän oli kaiverrettu karhun pää. Sitä käytettiin lyömäsoittimena rituaalitanssien yhteydessä karhunkaatojuhlassa. Ainoastaan naiset soittivat sitä. Solistilla oli ohuemmat puukapulat, ja hän löi eri kohtiin tukkia ja kiinnityspuita. Muut naiset säestivät pulssin päälyönneillä paksummilla kapuloilla.

Gorni Chelovek (ven.) – ihminen rinnakkaismaailmasta. Tässä maailmassa hän on karhun hahmossa

Nivkhien maailmankuva on kolmiosainen. Maanpäällinen osa on keskimäinen ja lyhyin kestoltaan. Kuoltuaan ihmiset (ja eläimet) menevät maan alle. Elämä siellä kestää pitempään ja kaikki on päinvastoin: päivällä on yö ja yöllä päivä, kesällä talvi, jne. Tarinat kertovat, kuinka jotkut ovat sattumalta eksyneet sinne ennen kuolemaansa, kuinka kuolleet eivät tarjonneet heille syötävää tai juotavaa eivätkä nähneet tai kuulleet heitä. Maanalainen elämä on miehille 3-kerroksinen. Naiset painuvat vielä neljänteen syvyyteen. (Nivkhit hautaavat miehet 3-kertaisiin mutta naiset 4-kertaisiin vaatteisiin). Maan alta nousee taivaaseen henkien ja lintujen luo, ja sieltä sitten aikanaan palataan takaisin maanpäälle.

Nimet – Toisin kuin monet muut alkuperäiskansat, nivkhit eivät kääntyneet kristinuskoon eivätkä siten kristillistäneet nimiään, ennen kuin Neuvostoliiton aikana, jolloin heidän nimensä venäläistettiin. (Suurin osa venäläisnimistä on kristillisperäisiä.) Nivkhin kielessä ei ole

etu- ja sukunimiä. Kaikilla on vain yksi nimi. Vuosisadan alussa syntyneillä nivkheillä ei ole ns. patronyymiä, (Tatiana Ulita) ja jälkimmäinen nimi on heidän nivkhiin kielinen nimensä, joissakin tapauksissa miehen nimi Nyengun – miehen nimi, Efukuk – R. J. Nyengunin oma nimi. Monesti myöhemmin syntyneitten nivkhiin nimet ovat täysin venäläistyneet.

Pia Siirala on Moskovalaisen Ensemble XXI-kamariorkesterin konserttimestari ja perustajajäsen. Hän valmistui Sibelius-Akatemiasta, mutta opiskeli viulunsoittoa myös Budapestin Liszt-Akatemiassa prof. Vermes Márian luokalla sekä suoritti jatko-opinnot Moskovan Tshaikovski-konservatoriossa prof. Zoria Zhikhmurzaevan johdolla.

Hän on esiintynyt laajasti ympäri Venäjää, useimmissa Euroopan maissa, Asiassa Keski-Amerikassa ja Australiassa.

Liszt-Akatemiassa hän opiskeli myös kansanmusiikkia etnomusikologi Vikár Lászlón, Bartókin ja Kodály'n oppilaan, kanssa. Vuosina 2004 ja 2006 Pia Siirala teki kaksi keräysmatkaa Venäjän Kaukoitään, jossa taltioi vielä elävän tradition varassa olevaa ikivanhaa nivkh-alkuperäiskansan musiikkia. Näihin teemoihin pohjautuen hän on säveltänyt teokset: Nivkh Themes jousitriolle ja kontrabassolle (2004), Ulitan Kävely sooloviululle (2007).

Jenny ja Antti Wihurin rahasto on kahtena vuonna antanut apurahan Pia Siiralan työn tukemiseksi Venäjän alkuperäiskansojen parissa.

<http://polarvoices.org>

Ensemble XXI kamariorkesterin Internet-sivut:

<http://ensemblxxi.org>

SISÄLLYS

Johdanto	2
Yuzhno-Sakhalinsk	3
Natalia Mamcheva	3
Margarita	5
Junamatka Noglikiin	6
Nogliki	7
Viena – Lidia Muvchik	8
Automatka Okhaan	10
Raisa Nyengun – Baba Efku	11
Nekrassovka	13
Takaisin Okhaan	20
Agnyun vai Bach	21
Baba Efku laulaa	22
Paluu Noglikiin	24
Chir-Unvd	25
Kalnin kutsu	27
Chir-Unvdin tarinoita ja nykyaikaa	29
Antonina Shkaligina	32
Konsertti kylän lapsille	34
Takaisin Yuzhno-Sakhalinskiin	34
Vierailu Tatiana Ulitan luona	35
Epilogi	38
Henliköhakemisto	39
Lähdekirjallisuutta	41
Nivkh-sanastoa	42
Nivkhien maailmankuva	42
Nimet	42
Pia Siirala CV	43